

Turkish Studies **Language and Literature**

Volume 14 Issue 2, 2019, p. 503-527
DOI: 10.7827/TurkishStudies.14672
ISSN: 2667-5641
Skopje/MACEDONIA-Ankara/TURKEY

INTERNATIONAL
BALKAN
UNIVERSITY

EXCELLENCE FOR THE FUTURE
IBU.EDU.MK

Research Article / Araştırma Makalesi

Article Info/Makale Bilgisi

✍ **Received/Geliş:** 03.12.2018

✓ **Accepted/Kabul:** 10.06.2019

✍ **Report Dates/Rapor Tarihleri:** Referee 1 (13.12.2018)-Referee 2 (17.12.2018)-Referee 3 (31.12.2018)

This article was checked by iThenticate.

SAİT FAİK ABASIYANIK'IN HARİTADA BİR NOKTA ADLI ÖYKÜSÜNÜN METİN DİL BİLİMSEL AÇIDAN İNCELENMESİ

Fatma DÖNER DOĞAN - Şener DEMİREL***

ÖZ

Metin; sözcük, cümle ve paragrafların anlamlı ve mantıklı bir biçimde bir araya getirilmesiyle oluşan, bildirişim işlevini karşılayan sözlü ya da yazılı dil ürünleridir. Metni diğer dil unsurlarından farklı kılan, özellikle iletişimin temel birimi olmasıdır. İletişimin sağlıklı bir biçimde gerçekleşebilmesi ise metinlerin niteliğine ve kalitesine bağlıdır. Bu bağlamda metin olabilmenin yedi ölçütü olduğu kabul edilir. Metinsellik ölçütleri olarak bilinen bu ölçütler; *bağlaşıklık, bağdaşıklık, amaçlılık, bilgilendiricilik, kabul edilebilirlik, duruma uygunluk ve metinlerarasılık* şeklinde sınıflandırılır ve bu ölçütlere metin dil bilim çözümlemelerinde sıklıkla başvurulur. 'Bağlaşıklık' ve 'bağdaşıklık' ölçütleri ise metin merkezli olan ve metnin ana yapısını ortaya koymada en sık başvuru alan ölçütlerdir. Öyle ki bağlaşıklık metnin dil bilimsel bütünlüğü olan küçük yapı ile ilgiliyken bağdaşıklık büyük yapıyla ilgili olup metnin anlamsal ve mantıksal uyumunu yansıtmaktadır.

Sözlü ya da yazılı biçimde oluşturulmuş cümleler dizisinden paragraflara, şiirlerden öykülere değin bağlaşıklık ve bağdaşıklık bir niteliğe sahip her dil ürününü metin olarak değerlendirmek mümkündür. Yaşanmış ya da yaşanması mümkün olay veya durumların kısa ve yalın bir anlatımla ifade edildiği öyküler de metin türlerinden biridir. Öyküler, dilin estetik kullanım olanaklarını sergileyen, kendine özgü yapısı bulunan ve alıcıda edebiyat zevki oluşturan metinlerdir. Yalın bir kurguya ve kısa bir anlatıma sahip oldukları için bu metin türü aracılığıyla bireylerde edebiyat sevgisi oluşturmak ve etkili bir dil öğretimi gerçekleştirmek kolaylaşmaktadır. Metin dil bilim ise bunların algılanıp anlamlandırılması sürecinde çeşitli çözümleme yöntemleriyle

* Fırat Üniversitesi Doktora Öğrencisi, E-posta: fatmadgn1414@gmail.com

** Prof. Dr., Fırat Üniversitesi, E-posta: sdemirel@firat.edu.tr

yazar veya okura ipuçları sunmaktadır. Bu bakımdan bir metin türü olarak öykülerin de metin dil bilimsel yöntemler ışığında yukarıda bahsi geçen metinsellik ölçütlerini karşılaması, metin olabilmenin gereklerini yerine getirmesi gerekmektedir.

Bu çalışma, Sait Faik Abasıyanık'ın Son Kuşlar adlı öykü kitabında yer alan *Haritada Bir Nokta* başlıklı öyküsünün metin dil bilimsel açıdan çözümlenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Öykü çözümlenirken Aydın ve Torusdağ'ın (2014) metnin temel unsurlarına yönelik oluşturdıkları örnek modele bağlı kalınmıştır. Bu kapsamda metnin yüzey yapısındaki gönderimler, bağlaçlar, değişimler, eksilteler, yinelemeler, koşutluklar, eş dizimsel örüntülerle yardımcıyla metnin derin yapısında yer alan anlamsal ve mantıksal bütünlüğe ulaşılmaya çalışılmıştır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde küçük yapı unsurları adı altında bağlaşıklık görünümleri tespit edilirken ikinci bölümde büyük yapı unsurları kapsamında bağdaşıklık görünümleri incelenmiştir. Üçüncü bölümde ise metnin üst yapı unsurları bakımından görünümüne değinilmiştir. Çalışma ele alınan öykünün, küçük yapı, büyük yapı ve üst yapısına ilişkin yapılan incelemelerle sınırlandırılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Sait Faik Abasıyanık, Son Kuşlar, Haritada Bir Nokta, metin, metinsellik ölçütleri.

CONDUCTING RESEARCH ON A STORY WRITTEN BY SAIT FAIK ABASIYANIK AND NAMED "A POINT ON THE MAP (HARITADA BİR NOKTA)" IN TERMS OF TEXT LINGUISTICS

ABSTRACT

Text is the linguistic outputs of verbal or written statements which are meeting the communication function while comprised of meaningfully and reasonably gathered sentences and paragraphs. Especially being the base unit of communication makes the text different from other linguistic elements. The healthily realization of communication depends on the quality and characteristic of texts. In this context, it is commonly accepted that there are seven standards of being a text. These standards, generally known as the criteria of textuality, are classified as cohesion, coherence, intentionality, informativity, acceptability, situationality, and intertextuality. They are frequently taken into consideration during text linguistic analyzes. The text-centered standards, "Cohesion" and "Coherence", are the most utilized criteria for constituting the main form of text. While the concept of cohesion is related with small structure representing the grammatical integrity of text, the concept of coherence is related with the large structure representing the semantically and logically harmony of text.

It is possible to evaluate every linguistic output, including cohesion and coherence characteristics such as from series of sentences to paragraphs, from poems to stories and novels which are formed either verbally or written, as a text. The stories that plainly and shortly narrate either true life experiences or the situations which have the

possibility of coming true are also one of the text types. While the stories have their own features, they also exhibit the aesthetics use potentiality of language and arouse sense of literature on the reader. Since the stories have simple fiction and short narration, it becomes easier to develop literature love in individuals and actualize an effective teaching of language by benefiting from this text type. As for text linguistics, it gives clues to the writer or reader by various analysis methods during the process of perception and interpretation. In this regard, the stories, as a text type, are also required to meet the aforementioned textuality criteria and the necessities of being a text in the light of text linguistics methods.

This study has been carried out in order to make the text linguistics analysis of a story which is titled "A Point On The Map (*Haritada Bir Nokta*)" and partaking in a story book named "The Last Birds (*Son Kuşlar*)" and written by Sait Faik Abasıyanık. During the analysis process of the story, the precedent pattern that was aimed at the main elements of text and was improved by Aydın and Torusdağ (2014) has been abided by. Within this scope, it is targeted to reach the semantic and logic integrity partaking in the deep structure of text by the help of anaphors, conjunctions, substitutions, ellipses, reiterations, parallelisms and collocation patterning on the surface structure.

The study consists of three parts. While the cohesion aspects are determined under the name of small structure elements in the first part, the coherence aspects are examined under the name of large structure in the second part. The aspects of text are mentioned in terms of superstructure elements in the third part. The study is limited to the small structure, large structure and superstructure.

STRUCTURED ABSTRACT

1. Introduction

Whether the text is oral or written, it is identified as a product of language that emerged from the constitution of the words, phrases and sentences within its scope as a meaningful whole around a purpose and whose beginning and end are bounded with certain lines (Karaağaç, 2013). Considering that the text is not made up of just sentences and has a significant contextual structure, the traditional grammar methods -like those used in sentence analysis- needed to be accompanied by another analysis method to analyze texts, which led the emergence of text linguistics as a branch of linguistics (Bölükbaş, 2010). Having developed its own research methods, text linguistics discusses its object according to seven criteria (Özkan, 2004) and examines the criteria that enable various types of texts such as poem, short story, essay, tale, novel, and biography to be texts. At this point, Beaugrande and Dressler (2002: 41) mentioned that there were some standards of textuality. Beaugrande and Dressler explained these criteria as textuality standards and classified them as *cohesion*, *coherence*, *intentionality*, *acceptability*, *situationality*, *intertextuality*, and *informativity*.

The short stories that have their own specific aesthetical and technical structures are accepted as unique texts in which various

examples of our language are presented (Aydın and Torusdağ, 2014). Short stories are among the types of texts that are accessible to readers from all walks of life both for their shortness and the attractiveness of the events or situations that they include. As short stories are a type of text, it falls within the field of textlinguistic science. Since, knowing linguistic factors that constitute the schematic (superstructure) and micro structures (cohesion-coherence) of short stories make it possible to carry out faster and more effective cognitive operations in short story analysis or in the process of forming new narratives. (Dilidüzgün, 2017). In this regard, in accordance with the textlinguistic methods and techniques, short stories should be analyzed and their textualities should be presented.

2. Research Objectives

The main purpose of this study is to exhibit the textuality of Sait Faik Abasıyanık's "A Dot on the Map", a short story from his work *The Last Birds* by examining it in accordance with textlinguistic criteria. Based on this objective, the subgoals of the study include determining the *microstructure* of the text that reflects its cohesion aspect; the *macrostructure* of the text that reflects its coherence aspect, and the *superstructure* of the text.

3. Research Methods

This study used the document analysis method from the qualitative research patterns. Document analysis includes the analysis of written sources that provide information about the phenomenon or phenomena examined in the study (Yıldırım and Şimşek, 2016:). In this context, "A Dot on the Map" was reviewed within the context of microstructures, macrostructures and the upper structures, and to the study tried to determine how this short story provides its textuality.

3.1. Data Analysis

Content and descriptive analysis methods among the qualitative research patterns were used to analyze the data. According to the descriptive analysis approach, the obtained data are summarized and interpreted through previously determined themes (Yıldırım and Şimşek, 2016). In this context, data summarized and interpreted through the descriptive analysis method were thoroughly analyzed in an effort to extract the meanings inside the deep structure of the narrative.

This study consists of three sections: The first section addressed the cohesion aspects of its microstructure; the second section approached the coherence aspects of its macrostructure; while the third section addressed the upper structure aspects. To analyze the data, the cohesion and coherence criteria regarding the micro and macro structures were examined based on Halliday-Hassan (1985), Beaugrande-Dressler (2002), Aydın and Torusdağ (2014), and Dilidüzgün (2017). The upper structure was analyzed based on Dilidüzgün's (2017) classification. In addition, studies of the researchers like Günay (2013a), Toptaş (2016), and Akbayır (2013) were also used.

4. Findings, Discussion and Conclusion

The method of learning how the information presented in a text is built, and in what ways layered text structures are related to the text's

function, is based on presenting how the micro and macro structures of texts are organized, with the aid of textlinguistic analysis (Aydın and Torusdağ, 2014). Sait Faik Abasıyanık's "A Dot on the Map" was analyzed in this study in accordance with the methods and techniques of text linguistics.

It was observed that this short story includes several views of cohesion. The text cohesion was supported through the use of references, substitutions, elliptical structures, conjunctions, functional sentences, reiterations, and collocational patterning. First, it was determined that the main character/narrator, island people, fishermen, etc. were frequently referred to, therefore intratextual integrity was ensured. The recurrence and continuity of the presence of discourse throughout the narrative were provided through the use of pronouns, personal endings, and possessive suffixes. In addition, various relations such as cause and effect, sequencing, and reinforcement were built through conjunctions between sentences and paragraphs, providing semantic and logical integrity. However, it was observed that linguistic factors such as the subject, determinant, and object were diminished from the surface structure without breaking the content integrity. Through this, the author prevented redundant word repetition and achieved simplicity of expression. These findings also match the determination of Güven, Bal and Halat (2014) that the cohesion in texts are provided through references, conjunctions, and ellipses. This indicates that semantic and logical integrity in texts are ensured in similar ways.

Substitutions and parallelisms were frequently used in the story to enrich the expressions. This way, the author expressed similar linguistic structures through different words and strengthened the narration, and supported the story's cohesion by establishing relationships between different words and sentences. Again, it was observed that inverted sentences were sporadically used in order to have fluency of expression, like: "...Here, he/she came from away (147)...". Through this, a vowel harmony was provided between some sentences with the last vowels of the words at the end of the inverted sentences, such as "before, themselves, once, by myself, one...", and a fluent expression was built. Furthermore, the difference between the real and fictional worlds was made apparent by providing various time conjugations in the story.

Some usages of word cohesion were also included in the story. It was observed that some words, such as "to fish, the fish", "the island, to island", were sporadically repeated throughout the text. Thus, the text integrity was provided. Again, it was observed that cohesion and coherence were provided by also including some words from the similar conceptual fields, like *fish market, net, scale, boat, skipper, snell, line trawl, and fishhook*. The repetition of words and collocational patterning enabled the shaping of text around a certain subject. This determination matches the determination of Demir Atalay (2012) that collocation is frequently used in short story texts. This indicates that the cohesion patterns repetition and collocation are frequently used in short story texts, ensuring their integrity.

It was observed that the coherence of the story largely reflected its macrostructure. The narrative forms around the main character, who

feels suffocated by the evil in the city, and his desire to move to an island and live there until the end of his life. In this regard, it was determined that the title of “A Dot on the Map” is consistent with the function, content, and the subject of the story. In addition to this, the theme of the story remained dominant throughout the text. This way, the author provided the semantic and logical consistency of the narrative, and exhibited the main structure of the text in a clear way. Superstructure analysis, which is reflective of text type, determined that formal and semantic criteria for short stories were respected. It was identified that the text was constituted with respect to the formal characteristics of short stories, like the rising action, exposition, series of complicated events, evaluation, resolution, and conclusion. These findings show similarities with the findings of Aydın and Torusdağ (2014).

The principles of text linguistics provide an evaluation, explanation and interpretation of the text as a whole (Aydın, 2012). In conclusion, it can be stated that “A Dot on the Map” integrates various elements of microstructures and macrostructures that exhibit the formal and semantic integrity of texts, in addition to enabling the explanation and interpretation of the short story superstructure criteria by effectively meeting them.

Keywords: Sait Faik Abasıyanık, The Last Birds (Son Kuşlar), A Point On The Map (Haritada Bir Nokta), text, textuality criteria.

1. Giriş

Dil, insana özgü olup insanın anne karnından itibaren edinmeye başladığı ve hayatı boyunca ona eşlik eden, insanlar arasında bildirişimi ve anlaşmayı sağlayan, kendine özgü kuralları bulunan doğal bir sistemdir. İnsanın duygu, düşünce, istek ve hayallerinin ifadesi ancak dil ile mümkün olmakta, dilin imkânları çerçevesinde şekillenmektedir. Bu bakımdan dil, iletişim kurmanın yegâne yoludur. İletişimin en temel birimi ise bir sözcükten cümlelere, cümlelerden paragraflara değin sözlü ya da yazılı biçimde oluşturulmuş dil ürünü metinlerdir.

“Metin” sözcüğü, Latince “kumaş” anlamında kullanılan “textus” sözcüğünden gelir. Nasıl ki bir kumaş, ipliklerin bir araya gelmesiyle farklı bir bütün hâline geliyorsa metin de bünyesindeki öğelerin birbirine aşama aşama eklenerek dokunmasıyla meydana gelir (Akbayır, 2013: 189). Metnin tanımı, içeriği, ne olduğu, neleri kapsadığı birçok dil bilimci ve araştırmacı tarafından incelenmiş ve sözcüğün sınırları çizilmeye çalışılmıştır. Metin, ister sözlü ister yazılı olsun bünyesinde bulunan sözcük, söz öbeği ve cümle dizilerinin belirli bir amaç etrafında anlamlı bir bütün oluşturmasıyla meydana gelen, başı ve sonu kesin çizgilerle sınırlandırılmış bir dil ürünü olarak tanımlanmaktadır (Karaağaç, 2013: 585). Ancak metni tek bir tanıma sığdırmak mümkün değildir. Metin; bir ya da daha fazla kişi tarafından iletişim kurmak amacıyla üretilen, dilsel göstergelerin şekillendirdiği, kendi içinde ve kendisi için değerlendirilen anlamlı bir bütündür (Günay, 2013a: 45). Yine metin özetle başı ve sonu belli olan, sözcelem öznesinden, zamanından ve uzamından bağımsız olarak bir anlamı olan özerk bir yapıdır (Korkut, 2015: 162). Tanımlardan hareketle seslerden cümlelere değin sözlü ya da yazılı bir biçimde oluşturulmuş, belirli bir düzen, anlam ve amaç neticesinde bildirişim işlevini karşılamak üzere bir araya getirilmiş yapıların “metin” olarak kabul edildiği görülür.

Metnin cümlelerden ibaret olmayan, bağlama dönük anlamlı bir yapı olduğu düşünüldüğünde, metinlerin incelenmesinde, cümle incelemelerindeki gibi geleneksel dil bilgisi yöntemlerinin dışında bir inceleme yöntemi gerektiği görülmüş, bu durum dil bilimden metin dil bilimin doğmasına yol

açmıştır (Bölükbaş, 2010: 100). Metni inceleme konusu olarak seçen metin dil bilim, metin olabileme koşullarını inceleyen bir dil bilim alt dalıdır. Ancak araştırmacılar ve dil bilimciler tarafından metin dil bilimin ne olduğu, işlevleri, amaçlarına yönelik çeşitli tanımlamaların yapıldığı görülmektedir. Hengirmen (2009: 276), metin dil bilimi cümleler arası bağlantıları inceleme konusu seçen, metinleri bir bütün olarak inceleyen dil bilim dalı olarak tanımlamıştır. Ona göre metinleri oluşturan cümleler arası bağlantılar, metin dil bilimin esas konusudur. Aydın (2007: 121) ise metin dil bilimi, metni veya söylemi bir bütün hâline getiren bağları inceleyen, metinleri sınıflandıran ve sınıflandırılan türlerin özelliklerini betimleyen dil bilim dalı olarak tanımlamaktadır. Genel olarak metin dil bilimin metni metin yapan ölçütleri incelediği ve bunları ortaya koyduğu kabul edilmektedir.

Metin yalnızca şekilsel olarak bir bütün değildir. Bir metnin metin değeri taşıyabilmesi için anlamsal ve mantıksal açılardan bir bütün olabilmesi, birtakım yeni bilgiler taşıyabilmesi, dış dünya gerçekleriyle örtüşebilmesi, metin çözücü tarafından benimsenebilmesi ve diğer metinlerle ilişki kurabilmesi gerekmektedir. Kendine özgü araştırma yöntemleri geliştirmiş olan metin dil bilim, temelde nesnesini yedi ölçüte göre kendisine konu edinmekte (Özkan, 2004: 170) ve şiir, öykü, deneme, masal, roman, biyografi gibi çeşitli metin türlerinin metin olabilmesini sağlayan ölçütleri incelemektedir. Bu noktada Beaugrande ve Dressler (2002: 41), metin olmanın bazı ölçütleri olduğundan bahsetmişlerdir. Bu ölçütleri “metinsellik ölçütleri” adı altında açıklayan Beaugrande ve Dressler, onları *bağlaşıklık*, *bağdaşıklık*, *amaçlılık*, *kabul edilebilirlik*, *durumsallık*, *metinlerarasılık* ve *bilgilendiricilik* olarak sınıflandırmışlardır. Onlara göre bu ölçütlerden herhangi birinin metinlerde karşılığının bulunmaması durumunda amaçlanan iletişim işlevi yerine getirilmeyecektir. Bu yedi ölçütten *bağlaşıklık* ve *bağdaşıklık* “*metin merkezli ölçütler*” olarak kabul edilmiş, bağlamla ilişkilendirilen diğer ölçütler ise “*kullanıcı merkezli ölçütler*” olarak adlandırılmıştır (İşeri, 2011: 93). Bunlardan ‘bağlaşıklık’ ve ‘bağdaşıklık’ sırasıyla metnin küçük ve büyük ölçekli yapılarını ortaya koyan ve metnin ana yapısını şekillendiren temel ölçütlerdir. Bu bakımdan metin dil bilimsel çözümlemelerde daha çok *bağlaşıklık* ve *bağdaşıklık* kapsamında çözümlemeler yapılmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde ölçütlerin tamamını kısaca tanımlamak yerinde olacaktır:

Bağlaşıklık: Beugrande ve Dressler (2002: 52) *bağlaşıklık* bir metnin kısa süreçli olarak kabul edilen yüzey yapısındaki sözcük, söz öbeği ve cümle gibi ana birimleri olan söz diziminde aramışlardır. *Bağlaşıklık* bir metni meydana getiren cümle veya yargılar arasındaki anlam bağlantısının dil öğeleri ve dil kuralları aracılığıyla sağlanması olarak tanımlanmaktadır (Balyemez, 2010: 135). *Bağlaşıklık* sayesinde tek tek sözcükler ya da cümleler yığını birtakım ekler, sözcükler, bağlantı unsurları yardımıyla bir araya gelerek metinleşmenin ilk adımını atar.

Bağdaşıklık: *Bağdaşıklık*, dil bilgisel kurguda tek tek sözcükler, cümleler ve paragraflar arasında birliğin sağlanması ve metnin tamamında zihinsel bütünlüğün kurulmasıdır (Demir Atalay, 2012: 1066). Beaugrande ve Dressler (2002: 84), bir ifadenin birçok anlamı olmasına karşın normal koşullar altında bir metnin tek bir anlamı olması gerektiğini belirtmişlerdir.

Amaçlılık: *Amaçlılık*, metni üretenin yani yazarın ya da sözü söyleyenin dilsel birimleri *bağlaşıklık* ve *bağdaşıklık* bir şekilde üretme amacını önceleyen, “metin oluşturucunun niyeti”ni konu alan ölçüttür (Kılıç, 2002: 115). Metinler, birtakım amaçlar doğrultusunda şekillendirilmektedir. Bir metnin niyeti, metin üreticisinin amacı ve tutumuyla ilişkili olarak metinle ne yapılmak istendiğini, neyin amaçlandığını sormaktadır (İnceoğlu ve Çomak, 2016: 21). Başka bir deyişle “Metin oluşturucusunun metnin alıcısına vermek istediği mesaj ne?” sorusu, amaçlılık ölçütüyle ilgilidir.

Bilgilendiricilik: Beugrande ve Dressler (2002: 133), bir sunumun alıcı için yeni ve beklenmedik olma derecesini açıklamak için “bilgilendiricilik” terimini kullanmışlardır. *Bilgilendiricilik* ölçütü, bir metnin metin çözücü tarafından ne düzeyde bilindiğini ya da bilinmediğini araştıran, yine metnin metin çözücü açısından ne kadar bilgilendirici olduğunu inceleyen ölçüt olarak bilinir (Kılıç, 2002: 115). Bu ölçüt sayesinde metnin, metin çözücüye sunduğu yeni bilgiler tespit edilmiş olur.

Kabul Edilebilirlik: Kabul edilebilirlik daha çok anlatılmak istenenlerin hedef kitle dikkate alınarak açık, anlaşılır delillerle ortaya koyulmasıyla ve metnin metin çözücü tarafından çözümlenebilmesiyle ilgilenir (Uğur, 2012: 5). Metnin oluşturucusunun ve metnin çözücüsünün metinden beklediklerinin örtüşmesi, metinsellik ölçütlerinden kabul edilebilirliğin göstergesidir.

Duruma Uygunluk: Bir metnin konusuna, türüne, oluşturulma amacına ve hitap ettiği hedef kitleye uygun bir biçimde anlatılması duruma uygunluk olarak kabul edilir (Lüle Mert, 2011: 11). Duruma uygunlukla kastedilen metnin özellikle içinde olduğu fiziksel nitelikteki ortam yani bağlamdır (İşeri, 2011: 106). Her metnin içinde oluşturulduğu yer, zaman ve kişileri kapsayan bir bağlamı vardır. Metnin soyutlanamayacağı bağlam, metnin anlamlandırılması sürecinde önemli bir unsurdur.

Metinlerarasılık: Metinselliğin yedi temel ölçütünden sonuncusu ise metinlerarasılıktır. Beaugrande ve Dressler (2002: 171), belirli bir metnin üretilmesi ve alınmasının, katılımcıların diğer metinler hakkındaki bilgilerine bağlı olmasını metinlerarasılık terimiyle karşılamaktadırlar. Metinlerarasılık, herhangi bir metnin daha önceki metinlerle oluşturduğu ilişki, bir metnin eski metinlerle ilişkilendirilme biçimi ya da başka metinlerle kurulan açık ya da gizli ilişki şeklindedir (Akbayır, 2013: 200; Karaağaç, 2013: 590; Uğur, 2012: 5). Bu tanıma göre metinlerarasılık; konu, biçim veya tür olarak farklı metinlerin birbiri arasındaki etkileşimdir.

Metinler, tek tek cümlelerden ibaret değildir. Her ne kadar metin, cümlelerden oluşsa da oluşumunu sağlayan cümlelerin toplamından farklı ve kendine özgü bir bütündür. Cümle ötesi bir anlayışla inceleme konusuna eğilen metin dil bilim; bir şiir, bir öykü, bir dilekçe, bir gazete makalesi ya da herhangi bir bilimsel yazı olsun, her türlü dilsel olguyu metin yapan ölçüt ve kuralları tespit eder (Bölükbaş, 2010: 101). Bu çerçevede çeşitli metin türleri arasındaki işlevsel ve yapısal farklılıkları ortaya koyar ve metnin anlamlandırılma sürecini kolaylaştırır. Yazınsal metinler sanatsal bir nitelik taşıdıklarından anlaşılmaları kurmaca olmayan metinlerin anlaşılmasından daha büyük bir çaba, deneyim, bilgi ve çalışma gerektirmektedir (Dilidüzgün, 2017: 146). Yazınsal metinlerin yoruma açık yapısı düşünüldüğünde ise metin dil bilimin yazınsal ürünler üzerine de eğildiği, onların alınılanması/ yorumlanmasına önemli ipuçları sunduğu, yorumların metnin örgüsü açısından sağlam temeller üzerine oturmasını sağladığı bilinmektedir (Oralış ve Özil, 1992). Bu bakımdan metin dil bilimin verici, alıcı, cümleler arası ilişki ve bağlam gibi öğeleri de dil incelemelerine dâhil ederek yazınsal metinleri kapsamlı ve geniş bir düzlemde ele alma olanağı sunduğu söylenebilir (Günay, 2013b: 94). Böylece metin dil bilim sayesinde yazınsal nitelikli metinlerin çok anlamlı yapısı açıklanarak ortaya konulmaktadır.

Kendine özgü estetik ve teknik yapısı olan öyküler de dilimizin çeşitli kullanım örneklerinin sergilendiği özgün metinler olarak kabul edilir (Aydın ve Torusdağ, 2014: 109). Öyküler, hem kısa oluşları hem de içerisinde yer alan olay veya durumların ilgi çekiciliği ile her kesimden okuyucuya hitap edebilen metin türlerindendir. Bir metin türü olması sebebiyle de metin dil bilimin inceleme nesnelerinden biri olmaktadır. Çünkü öykülerin şematik (üst) yapısını ve küçük ölçekli yapısını oluşturan dilsel unsurları bilmek, öyküyü çözümleme veya yeni öykü oluşturma süreçlerinde daha kısa sürede daha etkili bilişsel işlemler gerçekleştirmeyi kolaylaştırır (Dilidüzgün, 2017: 147). Bu bakımdan metin dil bilimsel yöntem ve teknikler doğrultusunda öykülerin incelenmesi ve metinsellik ölçütlerini yansıma düzeylerinin ortaya konulması gerekmektedir.

2. Amaç

Araştırmanın genel amacı, Sait Faik Abasıyanık'ın "Son Kuşlar" adlı eserinde yer alan *Haritada Bir Nokta* başlıklı öyküsünü metin dil bilimsel ölçütler doğrultusunda inceleyerek öykünün metinselliğini ortaya koymaktır. Bu genel amaçtan yola çıkılarak metnin bağlaşıklık görünümünü yansıtan *küçük ölçekli yapısını*, metnin bağdaşıklık görünümünü yansıtan *büyük ölçekli yapısını* ve *üst yapısını* tespit etmek çalışmanın alt amaçlarını oluşturmaktadır.

3. Yöntem

Bu çalışmada nitel araştırma desenlerinden doküman incelemesi yöntemi kullanılmıştır. Doküman incelemesi, araştırmaya konu olan olgu veya olgular hakkında bilgi içeren yazılı kaynakların analizini kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 189). Bu kapsamda *Haritada Bir Nokta* adlı öykü küçük ölçekli yapı, büyük ölçekli yapı ve üst yapı bağlamında taranmış ve öykünün metinselliği nasıl sağladığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

3.1. Çalışma Materyali

Çalışma materyali olarak Sait Faik Abasıyanık'ın "Son Kuşlar" adlı öykü kitabında yer alan *Haritada Bir Nokta* başlıklı öykü seçilmiştir.

3.2. Araştırmanın Sınırlılıkları

Bu çalışma seçilen metnin küçük ölçekli yapı, büyük ölçekli yapı ve üst yapı unsurlarının tespiti ile sınırlandırılmıştır.

3.3. Verilerin Analizi

Verilerin çözümlenmesinde nitel araştırma desenlerinden içerik ve betimsel analiz yöntemleri kullanılmıştır. Betimsel analiz yaklaşımına göre elde edilen veriler önceden belirlenmiş temalara göre özetlenir ve yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2016: 239). İçerik analizi ise metin veya metinlerde belli kelimelerin veya kavramların varlığını belirleyerek metindeki mesajın özelliklerini objektif ve sistematik olarak tanımaya yönelik çıkarımların yapıldığı bir tekniktir (Büyükoztürk vd., 2016: 250). Bu teknik; analizi yapılan metnin tekrar eden sözcükler veya temalar açısından taranması, elde edilen bulguların anlamlandırılma çabası şeklinde tanımlanmaktadır (Patton, 2014). Bu kapsamda betimsel analiz yöntemiyle özetlenen ve yorumlanan veriler, içerik analizi yöntemiyle daha derin bir biçimde incelenmiş ve öykünün derin yapısındaki anlamlara ulaşılmaya çalışılmıştır.

Çalışma üç bölümden oluşmaktadır:

1. bölümde metin, küçük ölçekli yapıyı karşılayan bağlaşıklık görünümleri bakımından;
2. bölümde metin, büyük ölçekli yapıyı karşılayan bağdaşıklık görünümleri bakımından;
3. bölümde metin, üst yapıyı yansıtan görünümeler bakımından ele alınmıştır.

Verilerin çözümlenmesinde küçük ölçekli yapıyla ilgili bağlaşıklık ölçütleri Halliday-Hassan (1985), Beaugrande-Dressler (2002), Aydın ve Torusdağ (2014), Dilidüzgün (2017) tarafından ortaya konulan verilerden hareketle ele alınırken büyük ölçekli yapıyla ilgili bağdaşıklık ölçütleri ise Beaugrande-Dressler (2002), Aydın ve Torusdağ (2014), Subaşı Uzun (1995) tarafından öne sürülen görüşlerden hareketle ele alınmaya çalışılmıştır. Üst yapı çözümlerinde ise Dilidüzgün'ün (2017) tasnifine bağlı kalınmıştır. Bunların yanında Günay (2013a), Toptaş (2016), Akbayır (2013) gibi araştırmacıların çalışmalarından da yararlanılmıştır.

4. Bulgular

4.1. Küçük Ölçekli Yapı

Cümlelerin gönderimler, eksilteli yapılar, bağlaçlar, değişimler gibi dil unsurları yardımıyla eklemlenerek bir metin oluşturması; küçük yapıyla ilgilidir (Aydın ve Torusdağ, 2014: 118). Metni oluşturan bu dil unsurlarının tamamı, bağlaşıklık olarak adlandırılır. Söz dizimini oluşturan sözcükler, söz öbekleri ve cümlelerin metin olabilmesi için bazı dil bilimsel öğeler yardımıyla bağlantıların kurulması, bazı öğelerin yinelenmesi, bazı öğelerin eksiltilmesi gibi yollarla metnin eklemlenmesi ve gelişerek bir bütün olabilmesi gerekmektedir. Bunu sağlayan esas ölçüt ise bağlaşıklaktır. Çeşitli dil unsurlarının kullanılmasıyla şekillenen bağlaşıklık, söylemdeki bazı unsurların yorumlanmasının bir başkasına bağlı olduğu durumlarda ortaya çıkar (Halliday ve Hassan, 1985: 4). Beugrande ve Dressler

ile Halliday ve Hassan'ın çalışmalarına bağlı kalarak Aydın ve Torusdağ (2014) ile Dilidüzgün (2017); bağlaşıklık gönderim, değiştirim, bağlaçlar, eksilti, koşutluk, işlevsel cümle görüngesi, örtük anlatım, zaman ve görünüşten oluşan *dil bilgisel bağdaşıklık*, yineleme ve eş dizimsel örüntülemeyen oluşan *sözcüksel bağdaşıklık* şeklinde ikiye ayırarak incelemişlerdir. Çalışmanın bağlaşıklık unsurlarının tespit edilmesine ayrılan bölümünde bu tasnife bağlı kalmak yerinde olacaktır.

4. 1. 1. Dil Bilgisel Bağdaşıklık

4. 1. 1. 1. Gönderim

Bağlaşıklığın bir türü olan gönderim, metinde konu bütünlüğünü sağlamak ve konuları alıcının zihninde aktif kılmak adına bazı sözcük, kavram ve düşüncelerin metin boyunca yinelenmesi ve böylelikle ögeler arasında ilişki kurulmasıdır (Dilidüzgün, 2017: 52). Gönderimler, bağlaşıklığın temel unsurlarındandır.

Gönderimler ikiye ayrılır: *art gönderim* ve *ön gönderim*. Art gönderim, bir metinde yer alan bir kesitin, önceden geçen bir başka kesit tarafından yeniden kullanılmasıdır (Günay, 2013b: 206). Bir metinde gönderimin ileriye doğru gerçekleştiği yani gönderim unsurunun kendisine gönderimde bulunan öğeden önce geldiği gönderim türü de ön gönderimdir (Aydın ve Torusdağ, 2014: 120). *Haritada Bir Nokta*'da tespit edilen ön gönderim ve art gönderim ilişkileri aşağıdaki gibidir:

Kahraman/anlatıcıya kişi ekleriyle art gönderim yapanlar: ...baksam... (1), ...okumuşumdur... unuttum... (2), ...sanmıyorum... (3), ...ummuyorum... (4), ...görmeyeyim... (5), ...dururdum... (10), ...asmışımdır... inanmazsam... kaldırırsam... (11), ...hatırlayıveririm... (12), ...çıkıveririm... (14), ...geldin... (16), ...geldim... derim... (17), ...gitmeyeceksin... (18), ...derim... (20), ...derim... (22), ...yönelirim... (26), ...yıkırırm... (27), ...seyre dalarım... (30), ...derim... (31), ...dönmüşüm... olurum... (50), ...dönmüşüm... (58), ...basıp gitmişim... (59), ...yaşamışım... (61), ...görmüşüm... (63), ...tatmışım... (64), ...görmüşüm... (65), ...görmüşüm... (66), ...görmüşüm... (67), ...etmişim... (68), ...sulanmışım... (69), ...yatmışım... (70), ...çalmışım... (71), ...geçmişim... (72), ...sevmiş sevilmemişim... (73), ...yitirmiş, dönmüşüm... (74), ...bitirecektim... (75), ...çalışıyordum... (78), ...oldum... (80), ...geçirecektim... (81), ...seyrediyordum... (82), ...çıkacaktım... (84), ...içecektim... (85), ...bekleyecektim... (86), ...çıkacaktım... (87), ...yazmayacaktım... (88), ...biliyordum... (89), ...dalacaktım... (95), ...uyanacaktım... (96), ...bitirecektim... (97), ...yaşadım... (98), ...inmiyordum... (99), ...duymamazlığa geliyordum... (101), ...görmemişim... (111), ...sandım... (126), ...bekliyordum... (154), ...düşündüm... (155), ...söz vermişim... yazmayacaktım... (174), ...bekleyecektim... (176), ...yapamadım... (177), ...koştu... aldım... (178), ...oturdum... (179), ...çıkardım... (180), ...yonttum... (181), ...tuttum öptüm... (182), ...olacaktım... (183).

Kahraman/anlatıcıya zamirlerle art gönderim yapanlar: ...ben... (26), ...ben... (30), ...sen... (37), ...ben... (50), ...beni... (57), ...beni... (60), ...bense... (80), ...kendimden... (82), ...beni... (89), ...ben... (95), ...kendime... (174).

Kahraman/anlatıcıya iyelik ekleriyle art gönderim yapanlar: çocukluğum... gözüm... (1), ...daldığım... (3), ...sevdiğim... (4), ...içimdeki... (6), ...gözlerim... (7), ...odam... okuduğum... canım... gözümü... gözüm... (11), ...merakım... (13), ...yanım... (15), ...ağam... (17), ...elimi yüzümü... (26), ...yüzüme... (27), ...boynuma... (28), ...anam... ağam... bacım... (30), ...geldiğin... (36), ...rengin... (39), ...bildiğin... (41), ...yatağım... (50), ...söndürmem... uyku... (51), ...çocukluğum... gençliğim... özlediğim... (57), ...yaşım... yuvam... (58), ...cebim... (62), ...gittiğim... (74), ...başım... önüm... ömrüm... (75), ...anam... (79), ...kafam... (80), ...günüm... gecem... (81), ...etrafım... söylediğim... (82), ...kaybettiğim... (86), ...aklım... canım... (87), ...evi... (90), ...anası... (92), ...beklediğim... (93), ...hayalim... yatağım... duyduğum... (95), ...ettiğim... (100), ...umduğum... (108), ...umduklarım... (153), ...umduklarımdan... (155), ...sandıklarım... (158), ...canım... cebim... taşıdığım... çakım... (180).

Robenson Kruze'e zamirlerle art gönderim yapanlar: ...onun... (3)

Roman sözcüğüne zamirle art gönderim yapanlar: ...o... (4)

Tabiata gizli zamirlerle art gönderim yapanlar: ...Θ babadır... Θ öğretiyor... Θ sınıyordur... (9)

Tabiata iyelik ekleriyle art gönderim yapanlar: ...fırtınası... rüzgârı... canavarı... (9)

Ağabeye gizli zamirlerle art gönderim yapanlar: ...Θ der... (16)

Ağabeye iyelik ekleriyle art gönderim yapanlar: ...babam... (23)

Kahraman/anlatıcı ve ağabeye kişi ekleriyle art gönderim yapanlar: ...gireriz (24), ...geçeriz (25)

Kahraman/anlatıcı ve ağabeye iyelik ekleriyle art gönderim yapanlar: ...adamız... (21)

Ada halkına zamirlerle art gönderim yapanlar: ...biz... (36), ...onlar... (90), ...onları... (95), ...onların... (98)

Ada halkına gizli zamirlerle art gönderim yapanlar: ... Θ sevmeyeceklerdi... (89), ... Θ diyeceklerdi... (91), ...Θ diyeceklerdi... (92), ... Θ bilmeyeceklerdi (93)

Ada halkına iyelik ekleriyle art gönderim yapanlar: ...kusurlarını...müsamahasızlıkları... (95), ...elleri... yüzleri... (97)

Dışarıdan gelen insanlara zamirlerle art gönderim yapanlar: ...kendilerine... (115)

Dışarıdan gelen adama gizli zamirlerle art gönderim yapanlar: ...Θ çalışıyordu... (112), ...Θ yapıyordu (116), ... Θ bekledi (121), ...Θ bakındı... (127), ...Θ attı... (132), ...Θ eğildi... (133), ...Θ çekti... (138), ...Θ söylemedi... (139), ...Θ söyleyemezdi... (140), ...Θ değildi... (141), ...Θ yürüdü... (142), ...kalkmış...gelmiş... (147), ...Θ gelmiş...çalışmış (164), ...Θ gel...çalış...gelmeseydi (165), ...dedi... (168), ...kalktı... (169), ...dedi... (170), ...yürüdü... (172), ...uzaklaştı... (173)

Dışarıdan gelen adama zamirlerle art gönderim yapanlar: ...o... (116), ...o... (145), ...onun... (163), ...ona... (165).

Dışarıdan gelen adama iyelik ekleriyle art gönderim yapanlar: ...elinden... (116), ...yüzünde... (122), ...yanağında... (123), ...yüzündeki... (125), ...etrafına... (127), ...yüzünde... (128), ...gözleri... (129), ...ifadeleri... (131), ...elini... (133), ...elini... (138), ...babasının... (163)

Balıkçılara iyelik ekleriyle art gönderim yapanlar: ...yedisi... (110), ...sekizincisi... (111)

Balıkçılara gizli zamirlerle ön gönderim yapanlar: ...dönmüştü... (103), ...yıkıyorlardı... (105), ...olacaklar...gideceklerdi...(107), [Kayıgı temizleyen sekiz kişi,(109)].

4. 1. 1. 2. Değiştirim

Bir metinde söz öbeği ya da söz diziminin değiştirilerek farklı dil unsurlarıyla yeniden ifade edilmesidir. Değiştirim, bazen ada bağlı bazen eyleme bağlı bazen de bir ya da birden fazla cümlelerin yerine geçişine göre farklılık gösterebildiği için çeşitli türlerde görülebilmektedir (İşeri, 2011: 96). Bu şekilde göstereni farklı ancak gösterileni aynı öğeler arasında ilişki kurularak bağlaşıklık desteklenmektedir. *Haritada Bir Nokta*'da tespit edilen değiştirim unsurları aşağıdaki gibidir:

Ada dayalı değiştirim: yüz vermez bir baba (9), (tabiat), (8); dört tarafı su ile çevrili yer (orada), (10); yüz veren bir anne (deniz), (53); canavar su (dalga), (56); asıl yuva (58), (ada), (57); hepsi (74), (para, kadın, kumar, kerhane), (62-67); insanlık, cesaret, sıhhat, iyilik, safvet, dostluk, alın teri, sessizlik (her şey), (86); kötü huy (yazmak arzusu), (87); deli, enayi, (91-92) (bir adam), (90);

kötülük (günah), (97); *kayığı temizleyenler* (109), (balıkçıların hepsi), (107); *donuk bir tebessümle* (böyle) (126); sekizincisi, zayıf hastalıklı adam (111), (dışarıdan gelen), (121); *taze meyve hâli* (temiz, memnun hâl), (131); *hemşehrim*, (152), *hadiseye karışan adam*, (157), *babalık*, (158), (seyircilerden biri), (143); *en umduklarım* (bir ikisi), (153); *en küçüğü* (balıkların biri), (155); *laf işitmiş adam* (170), (paylarına düşen balıklardan en küçüğünü fırlatacaklarını sandıklarımından biri), (158). Burada italik yazılan sözcük ve söz öbekleri, parantez içindeki ifadelerin yerine kullanılmıştır.

Cümleye dayalı değiştirim: “*Hep öyle...*(42)” (Bildğin gibi gardaş!- 41). “Öyle” sözcüğü, parantez içindeki cümlelerin yerine kullanılmıştır.

4. 1. 1. 3. Eksilti

Bir metinde anlam yönünden yoğunluk yaratmak ve metnin etkinliğini arttırmak adına metin içindeki bir olgunun anlam kaybına yol açmayacak şekilde atılmasına eksilti denir (Dilidüzgün, 2017: 56). *Haritada Bir Nokta*’da saptanan eksiltili yapılar, aşağıdaki gibidir:

Öznesi eksiltili yapılar: Anlatıcıya gönderim yapan “ben” öznesinin metin boyunca eksiltildiği görülmüştür. Bunun dışında metinde özne olarak yer verilen ve eksiltelen bazı yapılar, aşağıdaki gibidir:

“*tabiat*”() babadır, () öğretiyor, () sınıyordur (9); “*ağabey*” () der (16); “*sen*”() gitmeyeceksin (18); “*biz*” () gireriz (24), () geçeriz (25); “*lodos*” () çevirdi (34); “*kar*” () yağmaz (37); “*çocuklar*” () oynarlar (45), () oynasınlar (47), () oynarlar (48), () oynaya görsünler (49); “*insanlar*” () sulanmışlar (70), () diyeceklerdi (92), () diyeceklerdi (93), () bilmeyeceklerdi (94); “*adam*” () çalışıyordu (113), () bakındı (128), () attı (133), () eğildi (134), () söylemedi (140), () söyleyemezdi (141), () değildi (142), () yürüdü (143), () gelmiş (147), () gelmiş (164), () gelmeseydi (165), () dedi (168), () kalktı (169), () dedi (170), () yürüdü (172), () uzaklaştı (173); “*sen*” () dur (137), () bırak (144), () veriver (146), () başladın (160); “*biz*” () yapalım (148), () koymayalım (138); “*onlar*” () yaşamıyorlar (151), () vermesinler (171); “*reis*” () bakıyordu (157) şeklinde italik yazılan öznelerin boş bırakılan parantez içinden eksiltildiği görülmüştür.

Tamlayanı eksiltili yapılar: Anlatıcıya gönderim yapan “benim” tamlayanının metin boyunca eksiltildiği görülmüştür. Bunun dışında tamlayanı eksiltilmiş yapılar aşağıdaki gibidir:

“*insanın*” () kudretini ve kuvvetini, () yüzmesini, () kuvvetini (9); “*tabiatın*” () fırtınası, () rüzgârı, () canavarı (9); “*motor*” () ışıkları (14); “*bizim*” () adamız (21), () gözümüz (25); “*benim*” () babam (23); “*senin*” () rengin (38), () bildğin (41); “*onun*” () evi (91), () anası (92); “*insanların*” () kusurlarını, () müsamahasızlıkları (95); “*kayığı temizleyenlerin*” () işleri, parmaklarına (107), () yedisi (110), () sekizincisi (111); “*adamin*” () elinden (116), () yüzü (122), () etrafı (127), () yüzü (128), () gözleri (129), () elini (133); “*kendi*” () ayağını (134), () kahvesini (156); “*sizin*” () kaygınızda (164) şeklinde italik yazılan tamlayanların parantez içlerinden eksiltildiği görülmüştür.

Nesnesi eksiltili yapılar: “*Robenson Kruze*” () unuttum gitti (2); “*hayal*” () kurar, dururdum (10); “*harita*” () asmışımdır (11); “*adamızdan iyisi*” () yokmuş (22); “*onu*” () hatırlayıverir (26); “*iskambil*” () oynuyorlar (44), () oynasınlar (46), () oynarlar (47), () oynaya görsünler (48); “*kırmızılık*” () uçtu (124); “*konusmalarını*” () bekliyordum (154); “*dülger balığı*” () vermesinler, istemez (171); “*yazı yazmamayı*” () yapamadım (177); “*kalemi*” () yontuktan sonra tuttum öptüm (182) şeklinde italik yazılan nesnelerin parantez içlerinden eksiltildiği görülmüştür.

4. 1. 1. 4. Bağın Ögeleri

Türkçede bağlaçlar; cümleleri, sözcükleri ve söz öbeklerini birbirine bağlayan, bunu yaparken de cümlelerin anlamını belirginleştirip geliştiren dil unsurlarıdır (Parlak, 2010: 198). Sözcük, söz öbeği veya cümleleri bağlama işlevine sahip olan bağlaçlar, çeşitli anlamları bünyesinde barındırarak dil birimlerinin anlatım olanaklarını zenginleştiren gramer öğeleridir. Korkmaz (2009: 1104-1136),

işlevlerine ve cümle içindeki yerlerine göre bağlaçları sıralama, denkleştirme- karşılaştırma- seçme, pekiştirme, nöbetleşme, cümleleri açıklama, sebep- sonuç bildirme, üsteleme, zıtlık bildirme bağlaçları gibi çeşitli gruplara ayırmıştır. Çeşitli anlam oluşumlarına katkı sağlayan bağlaçlar, bağlaşıklığın önemli unsurları olarak kabul edilmektedir. *Haritada Bir Nokta*’da saptanan bağıntı ögeleri aşağıdaki gibidir:

“Ama, belki, de (4); ve, ve (7); bile, ve (9); ancak, ve, ve, ve, belki, de (10); da, da (11); de (12); artık (18); hele (26); ama (35); amma (36); ki (44); ki (46); hele, da (48); ve (56); ve (57); ama (58); sanki (59); işte...işte...işte...yine (74); ve (76); artık, ve (81); bile (83); belki, bile, ve (86); ki (89); ki (90); ki (92); ve, ve (95); yine (96); ve, de (97); bile (99); da (101); bile (106); ne kadar...ne kadar (112); da (113); ile (115); da (116); ve (122); ki (126); ise, yine (131); ama (134); da (145); işte (147); de (165); bile (174); da (175)”.

“ve” 15 defa; “de/da” 13 defa; “ki” 6 defa; “bile” 6 defa; “ama” 5 defa; “işte” 4 defa; “belki” 3 defa; “yine” 3 defa; “hele” 2 defa; “artık” 2 defa; “ancak” 1 defa; “sanki” 1 defa; “ne kadar...ne kadar” 1 defa; “ile” 1 defa; “ise” 1 defa kullanılmıştır.

Yukarıda görüldüğü üzere metinde sıklıkla bağlaçlardan yararlanılmıştır. Metinde “yine (üsteleme), hele (üsteleme), de/ da (şart- sürerlik), ki (açıklama- sonuç bildirme), belki (tahmin), ve (sıralama), ama (sonuç- açıklama), bile (pekiştirme), artık (açıklama), sanki (benzerlik), yine (zıtlık)” şeklinde tespit edilen bu bağlaçlar, parantez içinde verilen anlam ilişkilerini kurmaya yardımcı olmuştur.

4. 1. 1. 5. Koşutluk

Koşutluk, dil birimlerinin ses, biçim, yapı ve anlam bakımından gösterdiği eş değerlilik olarak tanımlanmıştır (Karaağaç, 2013: 564). Bu eşdeğerliliğin daha çok şiirlerde, reklamlarda, dualarda görüldüğü söylenebilir. Başka bir deyişle koşutluk, bir yapının değişik içeriklerle yinelenmesidir (Aydın ve Torusdağ, 2014: 123). Anlatıma akıcılık ve etkileycilik kazandırmada bu yinelenmelerin önemli bir işlevi vardır. Bu koşutlukları sözcük veya söz dizimi düzeyinde görmek mümkündür. *Haritada Bir Nokta*’da tespit edilen koşut yapılar aşağıdaki gibidir:

Sözcüksel koşut yapılar: “...dostluklar...sevgiler... (6), ...dostluklar...adaleler... rüzgârlar...fırtınalar...dalgalar... (10)”; “...bakar, kurar... (10)”; “...inanmazsam...kaldırırsam... (11)”; “...fırtınaları...rüzgârları...uğultuları...köpekbalıkları...insanları... (12); “Heyecandan...üzüntüden...utançtan... (27), ...delilikten...serserilikten... (50)”; “...gülmeden...eğlenmeden... (75)”; “...çıkacaktım... (84), ...içecektim... (85), ...bekleyecektim... (86), ...çıkacaktım... (87), ...dalacaktım... (95)”; “...sevmeyeceklerdi (89), ...diyeceklerdi (92), ...bilmeyeceklerdi (93)”; “...tuttum...öptüm... (182)” şeklinde tırnak içindeki sözcük gruplarının sözcüksel anlamda koşutluğu sağladığı görülür.

Söz dizimsel koşut yapılar: “...bir köpek...bir balıkçı...bir sandal...bir kuş...bir tencere...bir deniz... (7)”; “...batırdığı zaman...uçurduğu zaman...bıraktığı zaman...(9)”; “...yardım için... arkadaşlık için...taksim edilmek için... (10)”; “...harita görünce...ada görünce...(12)”; “Aah, derim, bir daha mı?... (19) Bir daha mı? (20)”; “...titreye titreye...çarpa çarpa... (27)”; “...tavuklar bağırır...anam ağlar...aşam ekmek keser...bacım bardağı doldurur... ben duvardaki ağları seyre dalarım (30)”; “Balığına oynarlar...misinasına oynarlar...çaparasına oynarlar...olta iğneciğine oynarlar... (47)”; “Bu kadar etmemeli...bu kadar yüz vermemeli...bu kadar ışıklı, bu kadar sakin, bu kadar lastik çizme gibi pırlıl pırlıl olmamalı deniz (54)”; “...çok iyi...çok namuslu... (82)”; “...şimdi umduklarımdan biri...(155) ...sandıklarımdan biri... (158)”; “Cebim para görmüştü (62). Kadın görmüştüm (63). Şehvet tatmıştım (64). Kumar görmüştüm (65). Hırsızlık, mahpushane görmüştüm (66). Kerhane görmüştüm (67). Aç yatmıştım (70). Para çalmıştım (71). Irza geçmiştim (72), ...geri dönmüştüm (74).” şeklinde tırnak içindeki söz öbekleri veya cümlelerin söz dizimsel anlamda koşutluğu sağladığı görülür.

4. 1. 1. 6. İşlevsel Cümle Görünüşü

Cümlelerde devrikleşme olarak bilinen, yüklem olmasının gereken yerde olmaması durumu; hem odaklanan unsura dikkat çekmekte hem de metnin anlam yapısını değiştirmektedir. Devrik cümleler, biçim bilimsel ve anlam bilimsel açılarından kurallı cümlelerden daha derin ve engin duygular taşımakta, daha imgeli anlatımlara olanak sağlamaktadır (Dilidüzgün, 2017: 62). Söz dizimindeki değişimleri ve ilişkileri kapsadığı için de bağlaşıklığın önemli bir unsuru olarak kabul edilmektedir. *Haritada Bir Nokta*’da tespit edilen devrikleşmeler aşağıdaki gibidir:

- Robenson Kruze’yi okumuşumdur herhâlde... (2). [Bağlaç sonda, tahmin]
- Yatak odama da bir tane asmışımdır; geceleyin yatmadan evvel okuduğum kitaba inanmazsam, canım sıkılır da gözümü kitaptan kaldırırsam haritaya gözüm ilişsin diye (11). [Belirteç sonda, çıkarımsal bilgi]
- Sonu kar mıydı ağabey, karayelin? (35). [Hitap unsuru ve tamlayan sonda, duygu değeri]
- Rengin iyi maşallah! (38). [Cümle dışı unsur sonda, duygu değeri]
- Bildiğin gibi gardaş! (41). [Cümle dışı unsur sonda, duygu değeri]
- Yok be anam! (45). [Cümle dışı unsur sonda, duygu değeri]
- Hele bir oynaya görsünler parasına da... (48). [-e tümleci ve bağlaç sonda, dikkat yargıda ve duygu değeri]
- Ben o çocukmuşum; israftan, delilikten, serserilikten dönmüşüm gibi olurum yatağımın içinde. (50). [-de tümleci sonda, çıkarımsal bilgi]
- Bu kadar etmemeli, bu kadar yüz vermemeli, bu kadar ışıklı, bu kadar sakın, bu kadar lastik çizme gibi pırıl pırıl olmamalı deniz. (54). [Özne sonda, yargıyı kısıtlama]
- Bense, orada kafamı kuma sokmuş devekuşu gibi oldum önce. (80). [Belirteç sonda, olay değişimi]
- Irıp tayfası ile reis, gönüllerinden ne koparsa o kadar balık verirdi kendilerine. (115). [-e tümleci sonda, çıkarımsal bilgi]
- Sandım ki böyle, bütün ömrünce böyle donuk bir tebessümle kalıverecek adam. (126). [Özne sonda, yargıyı kısıtlama ve çıkarımsal bilgi]
- Bırak yahu! (144). [Cümle dışı unsur sonda, duygu değeri]
- ...Veriver bir tane... (146). [Nesne sonda, dikkat yargıda]
- ...Kalkmış nerelerden gelmiş işte. (147)... [Edat sonda, dikkat yargıda]
- Balık çıkmadığı zaman yanaşmıyorlar ağı temizlemeye hiç. (151). [Belirteç sonda, çıkarımsal bilgi]
- Yağma yok hemşehrim! (152). [Cümle dışı unsur sonda, duygu değeri]
- ...Sen karışma bakalım babalık! (158). [Cümle dışı unsur sonda, duygu değeri]
- Babanızın malı mı bu deniz, sizin? (162). [Tamlayan sonda, duygu değeri]
- Değil ama, gelmiş kayığınızda çalışmış bir kere. (164). [Belirteç sonda, çıkarımsal bilgi]
- Kim gel de, çalış demiş ona...(165). [-e tümleci sonda, çıkarımsal bilgi]
- Söz vermiştim kendi kendime...(174). [-e tümleci sonda, dikkat yargıda ve çıkarımsal bilgi]

4. 1. 1. 7. Zaman ve Görünüş

Beaugrande ve Dressler'e göre bir metinde yer alan zaman, görünüş ve kip; bağlaşıklık örgüsünü destekleyen kavramlardır (Subaşı Uzun, 1995: 65). Bir metinde olayları ve durumları öncelik ve sonralık bakımından sıralamak adına çeşitli zaman çekimlerine yer verilir. ErkmanAkerson (2008: 265), zamanları dilimlenmemiş (*geniş zaman*) ve dilimlenmiş (*geçmiş-şimdi-gelecek zaman*) şeklinde ikiye ayırarak incelemiştir. Görünüşü ise bir olayın bir süreye nasıl yayıldığını gösteren, *sürerlik* ve *biterlik* görünümüne sahip olan kavram olarak tanımlamıştır. *Haritada Bir Nokta*'da zaman ve görünüş uyumlarını iki öbekte incelemek mümkündür: Yazar kendisine, insanlara ve gerçek dünyaya yönelik olay ve durumları betimlerken genellikle geniş zaman, şimdiki zaman ve istek kiplerine; metnin kurgusal dünyasına yönelik olay ve durumları betimlerken de anlatı geçmişte gerçekleştiği için genellikle -di'li geçmiş zaman, geniş zaman ve bazı birleşik zaman çekimlerine yer vermiştir.

1. **Öbekte** yazar, gerçek dünyadaki genel durum ve olayları aktarırken "...arar...kayar... (1), ...hatırlayıveririm (12), ...çeker... (13); ...sanmıyorum (3), ...ummuyorum (4)" şeklinde geniş zaman, şimdiki zaman gibi fiil çekimlerinden yararlanmıştır.
2. **Öbekte** yazar, metnin kurgusal dünyasına yönelik olay ve durumları aktarırken ise "...etmemeli,...vermemeli... (54); ...bırakıverdiler... (57), ...geçti... (76), ...durdular... (77); ...yıkandırım... (27), ...sarılır... (28), ...seslenir... (29); ...dönmüştüm... (58), ...götürmüştü... (60), ...görmüştüm... (63); ...bitirecektim... (75), ...geçirecektim... (81); ...işliyordu... (79), ...seyrediyordum... (82)" şeklinde -di'li geçmiş zaman, gereklilik kipi, geniş zaman, -miş'li geçmiş zamanın hikâyesi, şimdiki zamanın hikâyesi, gelecek zamanın hikâyesi gibi yalın ve birleşik fiil çekimlerinden yararlanmıştır.

Yazarın metnin kurgusal dünyasını aktarırken karşılıklı konuşmalarda, çeşitli betimlemelerde geniş zaman, gelecek zaman, istek kipi, emir kipi, gereklilik kipi gibi çekimlere başvurduğu da görülmüştür. Ancak anlatıda gerçekleşen olaylar ve durumlar bütünü geçmişte yaşandığı için geniş zaman, gelecek zaman, şimdiki zaman gibi bütün zamanlar, geçmiş zaman olarak algılanmalıdır. Bununla birlikte öyküde durum ve olay betimlemelerinde hem yalın hem de birleşik zaman çekimleri kullanılmıştır. Bitmişlik ifade eden cümlelerde -di'li geçmiş zaman çekimlerine rastlanırken bitmemişlik ifade eden cümlelerde şimdiki zamanın hikâyesi, gelecek zamanın hikâyesi, -miş'li geçmiş zamanın hikâyesi şeklinde zaman çekimlerine yer verilmiştir.

4. 1. 1. 8. Örtük Anlatım

Öyküde bazı cümlelerde örtük anlatımlara başvurulduğu görülmüştür. 1. cümleden kahraman/anlatıcının hâlâ haritalara baktığı, 7. cümleden kahraman/anlatıcının ada görünce "köpek, balıkçı, kulübe, kırlangıç ve dülger balığı..." gibi unsurların aklına geldiği, 8. cümleden tabiatın bazen düşman da olabildiği, 9. cümleden tabiatın dost olduğu zamanlarda yüz vermez bir baba gibi olduğu, 11. cümleden kahraman/anlatıcının başka odalara da harita astığı, 18. cümleden kahraman/anlatıcının daha önce adayı terk ettiği, 43. cümleden iskambilin aslında kötü bir alışkanlık olduğu, 79. cümleden kahraman/anlatıcının babasının vefat ettiği, 90. cümleden kahraman/anlatıcının diğer insanlar gibi sıradan olmadığı, 81. cümleden kahraman/anlatıcının daha önce babadan kalma evinde gece ve günlerini geçirmedeği, 83. cümleden niyetinin yazı yazmaktan başka şeyler olduğu, 96. cümleden kahraman/anlatıcının eskiden de rüzgârlarla, yağmurlarla uyandığı, 97. cümleden diğer günlerin de bir günah, kötülük işlenmeden bitirildiği, 101. cümleden kahraman/anlatıcının adadaki diğer hadiseleri duymadığı, 113. cümleden balığın bol çıkmaya başladığı zamanlarda adadaki insanların balık avlamaya gittiği, 116. cümleden diğer insanların da bir dülger balığı hak edebilmek için elinden geleni yaptığı, 137. cümleden sonradan gelenlerin orada geçmişten beri bulunanların hakkını elinden aldığı, 145. cümleden diğer adamların da balık elde etmek için çalıştığı, 174. cümleden kahraman/anlatıcının

başka şeyler de yapmayacağı, 175. cümleden yazı yazmanın dışındaki şeylerin de bir hırs olduğu, 183. cümleden yazı yazınca sıkıntıların hafifleyeceği okuyucuya sezdirilmiştir.

4. 1. 2. Sözcüksel Bağlılık

Sözcüksel bağlılık; cümlede ya da metinde herhangi bir dil unsurunun olduğu gibi yinelenmesi, bir dil unsurunun eş ya da yakın anlamlı bir başka sözcükle karşılanması, bir cümlenin ya da herhangi bir içeriğin başka sözcükler ile ifade edilmesidir (Toptaş, 2016: 1099). Halliday ve Hassan (1985: 288), sözcüksel bağlılığı “yineleme” ve “eş dizimsel örüntüleme” olarak sınıflandırmışlardır.

4. 1. 2. 1. Yinelemeler

Bir metinde tekrar eden sözcükler, yinelemelerdir. Metinlerde akıcılığı ve bütünlüğü sağlamak amacıyla aynı sözcükler, eş ve yakın anlamlı sözcükler ya da üst terim ve genel kavramların tekrarıyla cümleler arasında bağlantı kurulmaktadır. *Haritada Bir Nokta*’da saptanan yineleme unsurları aşağıdaki gibidir:

Aynı sözcüğün yinelenmesi:

“Bir” sözcüğü toplamda 71 defa yinelenmiştir.

Kısmi yinelemeler:

“Balık” sözcüğü *balığa*, *balığı*, *balıkçı* şeklinde kısmi olarak 33 kez yinelenmiştir.

“Ada” sözcüğü *adayı*, *adadan*, *adaya* şeklinde kısmi olarak 18 kez yinelenmiştir.

“Harita” sözcüğü *haritayı*, *haritaya*, *haritadan* şeklinde kısmi olarak 9 defa yinelenmiştir.

“Yazmak” sözcüğü *yazı*, *yazmak*, *yazmamak* şeklinde kısmi olarak 9 defa yinelenmiştir.

Eş/zıt ya da yakın anlamlı sözcüklerin yinelenmesi:

“şehir, vilayet (1)”; “hülyaya (3), hayâl... düşünce (10), tahayyül (100)”; “rüzgârlar, fırtınalar (9)”; “dostluklar (6), arkadaşlık (10)”; “dost (8), düşman (9)”; “kudretini...kuvvetini (9)”; “gün...gece (10)”; “ışık (14), pırıl pırıl olmak (15)”; “gelmek (16) gitmek (18)”; “yankesicilerle...hırsızlarla (68)”; “bitkin...yorgun (74)”; “gülmek...eğlenmek (75)”; “iyilik...kötülük (75)”; “akılsız (10), deli (91)”; “günah...kötülük (97)”; “gülümseme (122), tebessümle (126)”; “büyük (10), küçük (156)”; “hırs...hiddet (176)”; “bahtiyar (75), mesut (98)”; “ansızın (15), bir anda (52), birdenbire (124)”; “evi... barkı (92)”.

Üst terim/alt terim yoluyla yineleme:

“para...(44), kuruş...(85)”

“Kuruş” alt terimi “para” üst terimiyle yinelenmiştir.

Genel kavramlarla yineleme:

“Balık...kırlangıç ve dülger balığı (7)” sözcesinde balık genel kavramı ‘kırlangıç’ ve ‘dülger balığı’ şeklinde özelleştirilmiştir.

“İnsanoğlu...(9)”, “adam...(15)” şeklinde insanoğlu genel kavramı ‘adam’ şeklinde özelleştirilmiştir.

4. 1. 2. 2. Eş Dizimlilik

Eş dizim, aynı bağlamda aynı kavram alanından sözcükler kullanılarak yapılan bir örüntülemedir (Dilidüzgün, 2017: 67). Başka bir deyişle bir metinde anlam ve konu bütünlüğü

sağlamak adına bazı sözcüklerin işlevsel olarak bir arada kullanılma eğilimidir (Demir Atalay, 2012: 1067). *Haritada Bir Nokta*’da tespit edilen eş dizimlilik unsurları aşağıdaki gibidir:

Deniz kavramı etrafında *mavi, ada, sahil, balık, vapur, tayfa, köpekbalığı* gibi sözcükler örüntülenmiştir.

Balıkçılık kavramı etrafında *balık, balıkçı, balıkthane, ağ, pul, sandal, kayık, reis, misina, çapara, olta iğneciği, ırıp* gibi sözcükler örüntülenmiştir.

Tabiat kavramı etrafında *ada, fırtına, rüzgâr, kuş, köpek* gibi sözcükler örüntülenmiştir.

Yazmak kavramı etrafında *yazı, kalem, kâğıt* gibi sözcükler örüntülenmiştir.

Zaman kavramı etrafında *gün, gece, hafta, çocukluk, gençlik, ömür* gibi sözcükler örüntülenmiştir.

Aile kavramı etrafında *anne, baba, ağabey, kardeş, baci, çocuk* gibi sözcükler örüntülenmiştir.

Ahlâk kavramı etrafında *namuslu, iyilik, kötülük, safvet, dostluk, cesaret* gibi sözcükler örüntülenmiştir.

4. 2. Büyük Ölçekli Yapı (Bağdaşıklık)

Metnin anlamını düzenleyen işlev, başlık, konu, anahtar sözcükler, ana düşünce cümlesi, içerik şeması, konu değişimi belirleyicileri, biçem, özet ve sonuç cümlesi gibi unsurlar büyük ölçekli yapıyı düzenleyen unsurlardır (Aydın ve Torusdağ, 2014: 125). Büyük ölçekli yapının metnin anlamsal ve mantıksal açılardan tutarlılığını sağlayan bağdaşıklık ile ilgili olduğu bilinir. Çalışmanın bu bölümünde *Haritada Bir Nokta*’nın büyük ölçekli yapısına ait unsurları ayrı ayrı incelemek yerinde olacaktır:

4. 2. 1. İşlev

Metinde büyük şehirde yaşayan ve şehir yaşantısı sonucunda bunalan bireyin kendi iç dünyasına yönelerek iç huzuru ve bireysel mutluluğu araması anlatılmaktadır. Bu bağlamda yazar, şehir-taşra, toplum-birey çatışmasının kendi benliğinde oluşturduğu etkiler üzerinde durmuş; kendi yazma derdini sorgulamıştır (Kurt, 2012: 263). Böylelikle okuyucu veya dinleyiciyi şehir hayatının kötülükleri ile ilgili bilgilendirmiş bir yandan da bireyin kendi iç gerçekliğine yönelme eğilimi hakkında düşünmeye sevk etmiştir.

4. 2. 2. Başlık

Metinde kahraman/anlatıcı olan yazarın huzurlu, şehirden ve şehrin kötülüklerden uzak, sakin, samimi bir ada arayışı bulunmaktadır. Bu ada tasavvuru ve arayışı metnin bütününe hâkimdir. Bu bakımdan metnin “*Haritada Bir Nokta*” adlı başlığı içerik ile örtüşmektedir. Metnin önermesi niteliğinde olan bu başlık, adanın haritadaki görünümüne de gönderimde bulunarak okuyucu veya dinleyicide ‘ada’ya yönelik birtakım zihinsel tasarımlar oluşturmayı kolaylaştırmaktadır.

4. 2. 3. Konu

Metinde şehirden, şehrin günahlarından ve kötülüklerinden bunalan kahraman/anlatıcının sessiz, sakin, huzurlu bir adaya yerleşerek yazı bile yazmadan ömrünün sonuna kadar orada yaşama arzusu anlatılmaktadır. Metin hayâl ile gerçeğin iç içe girdiği, bireyin iç dünyasının öncelendiği, kronolojik bir olay aktarımının olmadığı olay ve durumlar etrafında şekillenmektedir.

4. 2. 4. Anahtar Sözcükler

Metin; “harita”, “şehir”, “şehir hayatı”, “ada”, “ada halkı”, “deniz”, “balık”, “balıkçılık”, “huzur”, “mutluluk”, “yazmak” gibi sözcükler etrafında örüntülenerek bir bütün oluşturmaktadır.

4. 2. 5. Ana Düşünce Cümlesi

Metnin derin yapısında yazarın şehirden uzak bir adaya yerleşerek yazmaktan vazgeçmesi, yazmayı kötü bir alışkanlık ve hırs olarak görmesi işlenir. 174 ve 175. cümlelerinde geçen “Söz vermiştim kendi kendime: Yazı bile yazmayacaktım. Yazı yazmak da bir hırsan başka ne idi?” ifadeleri metin boyunca sezdirilen bu düşünceyi desteklemektedir. Ancak yazar; adaya, aileye, doğaya dönüş serüveninde aradığı mutluluğu bulamadığı için ne yaparsa yapsın yazmaktan vazgeçemeyeceğini kabullenir. Bu ana düşünceyi de “Yazmasam deli olacaktım (183)” cümlesiyle metnin sonunda dile getirmiştir.

4. 2. 6. İçerik Şeması

Serim Bölümü: 1-13. cümleler, metnin serim bölümünü oluşturur. Bu serim bölümünde 1. kahraman/anlatıcının ada sevgisi; 2. kahraman/anlatıcının zihnindeki bir adayı betimlemesi ve bu adaya duyduğu özlemi dile getirişi; 3. kahraman/anlatıcının tabiata yüklediği anlamları ifade edişi yer almaktadır.

Düğüm Bölümü: 14-173. Cümleler, metnin düğüm bölümünü oluşturur. 1. Kahraman/anlatıcının yatmadan evvel hayalinde motorla bir adaya inmesi; 2. kahraman/anlatıcıyı abisinin karşılaması ve birlikte evlerine gitmeleri; 3. kahraman/anlatıcının adadaki gündelik hayatı betimlemesi; 4. kahraman/anlatıcının şehir yaşantısında karşılaştığı kötülükleri dile getirişi; 5. kahraman/anlatıcının ada halkı arasına karışma çabaları ve isteği; 6. kahraman/anlatıcının adada ömrünün sonuna dek yazmadan yaşama arzusunu ifade edişi; 7. kahraman/anlatıcının adadaki balıkçıları gözlemlemesi; 8. kahraman/anlatıcının adaya dışarıdan gelen birinin yaşadığı haksızlığa şahit olması anlatılmaktadır.

Çözüm Bölümü: 174-183. cümleler, metnin sonuç bölümünü oluşturur. 1. kahraman/anlatıcının adaya gelmeden önce yazmaktan vazgeçtiğini dile getirmesi; 2. yazı yazmanın bir hırs ve kötü alışkanlık olduğunu ifade etmesi; 3. kahraman/anlatıcının şahit olduğu haksızlık karşısında yeniden yazmaya başlaması anlatılmaktadır.

4. 2. 7. Konu Değişimi Belirleyicileri

Metinde “o yüzden”, “belki de”, “ansızın”, “bir gece”, “bir gün”, “on dört yaşında sarışın bir oğlanken”, “şimdi”, “bir sabah”, “biraz sonra”, “balığın bol çıkmaya başladığı duyulduğu zaman”, “birdenbire” gibi dilsel unsurlar, metinde konu belirleyicisi görevini üstlenmişlerdir.

4. 2. 8. Biçem

Sözdizimsel ve anlamsal düzlemle ilgili yapılar, kullanılan dil ve anlatıcı bakış açısı metinlerin biçimsel özellikleri olarak kabul edilir (Aydın ve Torusdağ, 2014: 126). Metin içindeki söz dizimi unsurlarının nitelikleri, anlatımda kullanılan dilin özellikleri metnin biçiminin belirlenmesinde işlevsel bir role sahiptir.

Haritada Bir Nokta öyküsü, alışlagelmiş olay öykülerinin dışında, kronolojik olay örgüsüne sahip olmayan bir düzenle okuyucunun karşısına çıkmaktadır. Belirgin bir olay örgüsüne sahip olmaması ile bilinen bu öykü türü “durum öyküsü” olarak kabul edilmektedir. Yazar Sait Faik Abasıyanık da durum öyküsünün tüm özelliklerini bu öyküde kullanmaktan geri durmamıştır. Bireyin yaşadığı iç huzursuzluklarının, bireysel çöküşlerin, iç dünyaya yönelişlerin öyküsü olan bu öyküde bu bakımdan çeşitli söz dizimi unsurlarına rastlamak mümkündür. Yazar, adaya dair izlenimlerini veya kendi ruhsal durumunu ifade ettiği bölümlerde;

Hemen gözlerimin içine bakan bir köpek, hemen, az konuşan, hareketleri ağır, elleri çabuk, abalar giymiş bir balıkçı, yırtık bir muşamba kokusuyla beraber küpeşte tahtaları kararmış, boyası atmış ağır ve kaba bir sandal, ufukları dar sisli bir deniz...(7)” şeklinde eksiltili cümlelere yer vererek betimlemeler yapmış; “Düşman gibi gözüktüğü zaman bile

insanoğluna kudretini ve kuvvetini tecrübe imkânları veren, yüz vermez bir babadır; ...rüzgârında kulübenin damını uçurduğu zaman daha sağlamı, daha hünerliyi bulmayı öğretiyor; canavarıyla karşı karşıya bıraktığı zaman adale kuvvetini sınıyordu (9).

şeklinde sıralı bağlı cümlelerle düşüncelerini ifade etmiştir.

Bunların yanında yazar, “*Geldin mi, kardeş? der. (16)*”, “*Geldim ağam, derim. (17)*” şeklinde doğrudan aktarım cümlelerine, “*Artık gitmeyeceksin ya? (18)*”, “*Aah! derim, bir daha mı?.. (19) Bir daha mı? (20)*” şeklinde ünlem ve soru cümlelerine de metnin tamamında sıklıkla başvurmuştur. Böylelikle çeşitli söz dizimi yapılarıyla anlatıcının endişesini, heyecanını, merakını, üzüntüsünü belirtme, okuyucuda belli duygular uyandırma (Dilidüzgün, 2017: 209) işlevleriyle anlatımını zenginleştirmiştir.

Metnin anlamsal düzleminde ise betimlemelere, eğretilmelere, benzetmelere, örtük anlatımlara başvurulduğu görülmüştür. Örneğin “*Haritada herhangi kargacık burgacık şekil almış adalara, karasevdalıya kurşun döken bir ihtiyar kocakarının akli veya sezişleriyle dalar, bir nokta gibi gözüken adalar merakımı çeker (13).*”, “*Gülümseme birdenbire yüzünde bir meyve gibi çürüyüverdi (128)*” gibi cümlelerde ve “*özlediğim gibi bir ada*” şeklinde söz öbeklerinde görüldüğü üzere yer yer betimleme ve benzetmelerden yararlanılmıştır. Bu yolla düşüncelerin daha açık ve kolay anlaşılması sağlanmıştır. Yine yazarın cansız varlıklara insana özgü niteliklerin verilmesi yoluyla kapalı eğretilmelerden yararlanıldığı tespit edilmiştir. “*Bu kadar yüz vermemeli deniz*” cümlesinde görüldüğü üzere deniz, insana özgü “yüz vermek” eylemiyle nitelendirilmiştir. Bu yolla yine anlatımın ilgi çekiciliği artırılmıştır.

Haritada Bir Nokta öyküsü, anlatım açısından incelendiğinde ise “kahraman/anlatıcı merkezli” bir anlatımın tercih edildiği görülür. Öyküde olayların ve durumların merkezinde yer alan kişi, bir yandan da anlatıcı olarak okurun karşısına çıkmaktadır (Kurt, 2012: 268). Anlatıcı, olay ve durumların merkezine kendisini almış, olay ve durumların kendisi üzerinde bıraktığı etkileri ifade etmiştir. Bu bakımdan öyküdeki esas kahraman kendisidir. Diğer kişilere metin boyunca sıklıkla yer verilmediği görülmüştür. Bu durum da metnin iç dünyaya eğilme, bireysel huzuru arama iletileriyle biçimsel olarak uyum sağlama amacına hizmet etmektedir.

4. 2. 9. Özet

Durum öyküsü olan bu metin şu şekilde özetlenebilir: Kahraman/anlatıcı, şehir hayatından ve şehrin kötü yaşam tarzından bunalmıştır. Yazı yazmaktan vazgeçip ömrünün sonuna kadar sessiz, sakin, huzurlu bir adada yaşama özlemi duymaktadır. Bir gece ansızın bir motor, kendisini bir adaya bırakır. Özlemini çektiği bu adada iyi insanlarla birlikte huzurlu bir yaşam geçirme isteği duyar. Tüm kötülüklerden, acımasız ve merhametsiz insanlardan kaçarak bu adaya, evine sığınan kahraman/anlatıcı yazı yazmayı da tamamen bırakarak bu adada günlerini geçirir. Bir gün balıkçıları izlerken dışarıdan gelen birine pay dağıtma konusunda haksızlık yapıldığı görür. Adada da aradığı mutluluğu bulamayan kahraman/anlatıcı böylelikle yazmaya yeniden başlar.

4. 2. 10. Sonuç Cümlesi

Metnin sonuç cümlesi olan “*Yazmasam deli olacaktım (183).*” cümlesi metnin derin yapısında verilmek istenen mesajı bütünüyle karşılar niteliktedir. Tüm sıkıntılarının adaya yerleşerek kaçabileceğini düşünen kahraman/anlatıcı, yazmanın aslında esas sığınak ve esas rahatlama yöntemi olduğunu okuyucuya sezdirmeye çalışmıştır.

4. 2. 11. İzlek

Metinde “tabiatla iç içe bir yaşam sürmenin mutluluk getirdiği”, “hiçbir varlığa haksızlık yapılmaması gerektiği” alt izlek olarak sunulurken “yeryüzünün herhangi bir yerinde sıkıntılarla karşılaşmanın mümkün olduğu ancak yazmakla bu sıkıntıların hafifleyebileceği” temel izlek olarak ortaya çıkmaktadır.

4. 3. Üst Yapı

Üst yapı, bir metnin belirli bazı özelliklere sahip olmasını sağlayan türle ilgili niteliklerin tümüdür. Metnin üst yapısı, metnin türüne göre taşıyacağı varsayılan genel yapısal nitelikleri ve metni oluşturan elementleri belirler (Temizkan ve Atasoy, 2014: 213). Çalışmaya konu olan anlatısal türdeki bu metin, bir öyküdür. Durum öyküsü biçiminde kaleme alınan, yani yaşamın içinden bazı kesitlerin düğüm, çözüm bölümleri olmadan da sunulabildiği bu metnin öykü türüne ait birtakım genel nitelikleri taşıması gerekmektedir. Dilidüzgün (2017), öykü türüne ait üst yapı çözümlemelerinde özet, tanıtım, karmaşık olaylar dizisi, değerlendirme, çözüm ve sonuç başlıkları altında incelemeler yapıldığını belirtmiştir. Çalışmanın bu bölümünde bahsi geçen sınıflandırmaya bağlı kalınmış ve aşağıdaki bulgulara ulaşılmıştır:

4. 3. 1. Özet

Haritada Bir Nokta adlı öykünün özet bölümünde olay veya durumların kahraman/anlatıcı ile ada arasında geçeceği sezdirilmiş, kahraman/ anlatıcı ile ada arasındaki bağ tanımlanmış ve ‘ada’ kavramına yönelik birtakım betimlemeler yapılmıştır.

Çocukluğumdan beri haritaya ne zaman baksam, gözüm hemen bir ada arar; şehir, vilayet, havalı isimlerinden hemen mavi sahile kayar (1)... Haritada ada görmeyeyim (5). İçimdeki dostluklar, sevgiler, bir karıncalanmadır başlayıverir (6). Hemen gözlerimin içine bakan bir köpek, hemen, az konuşan, hareketleri ağır, elleri çabuk, abalar giymiş bir balıkçı, yırtık bir muşamba kokusuyla beraber küpeşte tahtaları kararmış, boyası atmış ağır ve kaba bir sandal, sandalın peşini bırakmayan bir kuş, ağ, balık, pul, sahilde harikulade güzel çocuklar, namuslu kulübeler, kırlangıç ve dülger balığı haşlaması, kereviz kokusu, buğusu tüten kara bir tencere, ufukları dar sisli bir deniz...(7)... Orada, dört tarafı su ile çevrili yerde insanların büyük, sağlam dostluklar, sağlam adaleler, namuslu günler ve gecelerle birbirlerine sokulmalarını, yardımlaşmalarını buyuran rüzgârlar, fırtınalar, deniz canavarları, kayaları günlerce hafıtlarca döven dalgalara ancak tabiatın buyurduğu şekilde yaşanabileceğini; sıkı ve sağlam adalelerin çelimsizlere yardım için; keskin aklın daha kör, daha mülayim, daha gürültüsüz ve yavaş akla, hatta akılsıza arkadaşlık için verildiğini; çorbanın çorbasızlarla taksim edilmek için mis gibi koktuğunu öğreten, belki de öğretmeden öyle iyi, öyle mübarek anadan doğulduğunu hayâl ettiren bir düşünce ile haritalardaki maviliğin ortasında, kocaman kıtaların kenarındaki büyük denizlerin bir tarafına kondurulmuş adalara bakar, kurar dururdum (10). Yatak odama da bir tane asmışımıdır; geceleyin yatmadan evvel okuduğum kitaba inanmazsam, canım sıkılır da gözümü kitaptan kaldırırsam haritaya gözüm ilişsin diye (11). Haritayı görünce bir ada, ada görünce de hemen fırtınaları, rüzgârları, uğultuları, köpekbalıklarını, sonra birdenbire adanın namuslu insanlarını hatırlayıveririm (12). Haritada herhangi kargacık burgacık şekil almış adalara, karasevdalıya kurşun döken bir ihtiyar kocakarının akli veya sezişleriyle dalar, bir nokta gibi gözüken adalar merakımı çeker (13).

Kahraman/anlatıcı ile ada arasındaki ilişkinin öykünün izleğini oluşturacağı yukarıdaki özet bölümünde sezdirilmiştir. Konu, kısaca tanıtıldıktan sonra metnin içindeki olay ve durumlara yönelik kişiler, zaman, mekân gibi bazı kavramların açıklandığı tanıtım bölümüne geçilmiştir.

4. 3. 2. Tanıtım

“Bir gece, ansızın bir motor katranlı bir iskeleye yanaşır, ışıkları kan portakalı kırmızılığında yanan haritadaki nokta adaya çıkıveririm (14).”

Kahraman/anlatıcının bir gece ansızın adaya inmesiyle “ada” ya yönelik olay ve durumların gerçekleşeceği belirtilmiştir.

4. 3. 3. Karmaşık Olaylar Dizisi

Haritada Bir Nokta adlı öykü, bir durum öyküsü olduğu için içerisinde olaylar zincirinin çok fazla olmadığı, öyküde yaşamın bazı sıradan durumlarının gelişigüzel bir biçimde sunulduğu görülmüştür. Bu bakımdan metinde karmaşık bir olaylar dizisinden ziyade daha çok kahraman/anlatıcının iç dünyasına yolculuk serüveninin betimlendiği, bireysel bir huzur arayışının anlatıldığı görülür. Bununla birlikte kahraman/anlatıcının çevresinde gözlemlediği birtakım olaylara da yer verilmiştir (14-173):

Bir gece, ansızın bir motor katranlı bir iskeleye yanaşır, ışıkları kan portakalı kırmızılığında yanan haritadaki nokta adaya çıkıveririm (14). Hemen üç günlük sakalı pırl pırl, beyaz, orta yaşlı bir adam yakaları kalkık, gocuklu bir paltoya gömülmüş yüzüyle gülerек yanıma yaklaşır (15)... Gözümüz bulanmış, tahta havalisinden hiç gözükmeyen bahçeli bir eve gireriz (24). Bir asma çardağı altından geçeriz (25)...

İnsanlara ağır ağır sokulmaya çalışıyordum (78). Babadan kalma ev, anamın sayesinde gürül gürül işliyordu (79). Bense, orada kafamı kuma sokmuş devekuşu gibi oldum önce (80). Artık bütün günümü ve gecemi burada geçirecektim (81). Etrafımı çeviren insanların hepsini kendimden çok iyi, çok namuslu, hani demin söyledığım evine dönen 'müsrif çocuk' ruhuyla seyrediyordum (82)...

Bir sabah (102). Kayık, hülyalarındaki gibi balıktan dönmüştü (103). Çevaleler vapura verilmişti (104). Şimdi ağları denize çarpa çarpa yıkıyorlardı (105)... Kayığı temizleyenler sekiz kişiydi (109). Yedisi bizim adadandı (110). Sekizincisi zayıf, sarı, hastalıklı adamı hiç görmemiştim (111). Ne kadar dostça, ne kadar içten bir sevgi ile çalışıyordu (112)... O adam da bir dülger balığı alabilmek, bu balığı hak edebilmek için elinden geleni yapıyordu (116)...

Üçer tane alanlar oldu (120). Dışarıdan gelen bir tane versinler diye bekledi (121). Yüzünde tatlı bir gülümseme ve çalışmaktan doğabilmiş hafif bir kırmızılık vardı (122)... Sonra birdenbire uçu (124) ... Gülümseme birdenbire yüzünde bir meyve gibi çürüyüverdi (128). Gözleri hayretle büyüdü (129). Son balığı kayıktaki adam rıhtıma fırlatmıştı (130)...

Gözükken vapura doğru yürüdü (172). Küçük adımlarla bir Şarlo gibi seğirterek uzaklaştı (173)....

(14-173. sözce ve cümleler arası)

Bu bölümde, metnin olay örgüsünün kahraman/ anlatıcının odasından ani bir düşsel geçişle adaya inmesiyle başladığı görülür. Metnin devamında ise ağabeyinin kahraman/anlatıcıyı karşılaması, birlikte evlerine gitmeleri, kahraman anlatıcının ailesine, komşulara, ada halkına ve adaya yönelik betimlemeler yapması, kahraman/anlatıcının ada halkı arasına karışma çabaları, kahraman/anlatıcının ada dışından bir kişiye haksızlık yapıldığına şahit olması anlatılır. Bu bölümde kahraman/anlatıcının düş ve gerçekle iç içe bir anlatıma başvurduğu görülür. Kahraman/anlatıcının aradığı huzuru evinde, yani adada da bulamadığı, birtakım olay ve durumlar ışığında aydınlatılmaya çalışılır.

4. 3. 4. Değerlendirme

Değerlendirme öykünün herhangi bir bölümünde yer alabilir. Öyküde kahraman/anlatıcı öncelikle eylem aktarımı yolu ile karmaşık olaylar dizisi bölümünde bir değerlendirme yapmıştır. Yani ilk olarak öyküdeki bazı kişilerin haksızlık karşısındaki düşüncelerini belirtmiştir. Bu çerçevede anlatıcının 'olayların geciktirilmesi' yoluyla bir değerlendirme yaptığı da söylenebilir. Kahraman/anlatıcı kendi düşüncelerine geçmeden önce bazı balıkçıların olay hakkındaki düşüncelerini yansıtan konuşmalarına yer vermiş, bu arada kendi duygularını da belirtmiştir.

... Dışarıdan kahve önündeki seyircilerden biri seslendi (143):

-Bırak yahu! (144). O adam da çalıştı (145). Veriver bir tane, ne olur? (146) Kalkmış nerelerden gelmiş işte (147).

-Ne yapalım gelmesinler (148). Balık çıkmadığı zaman yanaşmıyorlar ağı temizlemeye hiç (151). Yağma yok hemşehrim! (152)...

Hadiseye karışan adam:

-Ayıptır yahu, dedi, ayıptır (157).

Bu sefer konuşacaklarını, hatta paylarına düşen balıklardan en küçüğünü fırlatacaklarını sandıklarından biri:

-Sen karışma bakalım babalık! (158) Fazla söylenmeye başladın (159). Ayıp ne demek? (160). Ayıp yorganın altında (161).

-Babanızın malı mı bu deniz, sizin? (162)

-Onun babasının malı mı? (163)

-Değil ama, gelmiş kayığınızda çalışmış bir kere (164)

(143-164. sözce ve cümleler arası)

Değerlendirme arasından sonra çözüm bölümüne geçilmiştir.

4. 3. 5. Çözüm

Çözüm olarak kahraman/anlatıcı yeniden yazmaya karar verir. Bu değişim sırasıyla “gelecek zamanın hikâyesi” ve “-di’ li geçmiş zaman” eklerinin kullanımıyla çözüm bölümünün karakteristiğine uygun olarak verilmiştir.

Söz vermiştim kendi kendime: Yazı bile yazmayacaktım (174). Yazı yazmak da, bir hırstan başka ne idi? (175). Burada namuslu insanlar arasında sakın, ölümü bekleyecektim; hırs, hiddet neme gerekti? (176) Yapamadım (177). Koştum tütüncüye, kalem kâğıt aldım (178). Oturdum (179). Ada’nın تنها yollarında gezerken canım sıkılırsa küçük değnekleri yontmak için cebimde taşıdığım çakımı çıkardım (180). Kalemi yonttum (181). Yonttuktan sonra tuttum öptüm (182).” (174-182. sözce ve cümleler arası).

Çözüm sonucunda oluşan düşünceler ise sonuç bölümünde verilir.

4. 3. 6. Sonuç

“Yazmasam deli olacaktım (183).” cümlesiyle öykü sonlandırılmaktadır. Kahraman/anlatıcı olayın üzerinde bıraktığı etkiyi “yazmamanın iyi bir fikir olmadığı düşüncesi” ile belirtmeye çalışmıştır. Bu düşünce, öykünün genel olarak değerlendiren ve öykünün genel izleğini yansıtan bir iletidir. Bu nedenle koşul kipi (yazmasam...) gibi yapılar, bu bölümde kullanılmıştır. Ancak öykü bir durum öyküsü olduğu için de kesin bir bitmişlikten söz edilemez. Öyle ki sonuç bölümünde başka bir metinde olay ve durumların devam edebileceği sezdirilmeye çalışılır.

5. Sonuç ve Tartışma

Bir metinde yer alan bilgilerin nasıl kurgulandığını, katmanlı metin yapılarının metnin işleviyle nasıl ilişkilendiğini öğrenmenin yolu, metinlerin küçük ölçekli ve büyük ölçekli yapılarının nasıl düzenlendiğini metin dil bilimsel çözümlemelere dayalı olarak göstermekten geçer (Aydın ve Torusdağ, 2014: 130). Bu çalışmada metin dil bilimin yöntem ve teknikleri doğrultusunda Sait Faik Abasıyanık’ın *Haritada Bir Nokta* adlı öyküsü incelenmiştir. Sakin, huzurlu bir adada ömrünün sonunu beklemeye karar vermiş kahraman/ anlatıcının bu süreçte yaşadıklarını anlatan bu öykünün, küçük yapı, büyük yapı ve üst yapısına ilişkin yapılan incelemeler sonucunda aşağıdaki sonuçlara ulaşılmıştır:

Öyküde küçük yapıyı oluşturan bağlaşıklık bir çok görünümüne yer verildiği görülmüştür. Gönderimler, değiştirimler, eksilteli yapılar, bağıntı öğeleri, işlevsel cümle görüngeleri, yinelemeler, eş dizimsel örüntülemeler yardımıyla metnin bağlaşıklığı desteklenmiştir. İlk olarak kahraman/ anlatıcıya, ada halkına, balıkçılara vs. sık sık gönderimlerin yapıldığı ve böylelikle metin içi bütünlüğün oluşturulduğu tespit edilmiştir. Örneğin “...kendimden..., ...beni...”, “çocukluğum...gözüm...” gibi zamirler, kişi ekleri, iyelik ekleri kullanımıyla söylem varlıklarının öykü boyunca yinelenmesi ve sürekliliği sağlanmıştır. Ayrıca “ve ; de, artık, hele, ama” gibi bağıntı öğeleri yardımıyla cümleler ve paragraflar arasında neden- sonuç, sıralama, üsteleme, gibi çeşitli ilişkiler kurulmuş, böylece anlamsal ve mantıksal bütünlük oluşturulmuştur. Bununla birlikte özne, tamlayan, nesne gibi dil unsurlarının anlam bütünlüğünü bozmayacak şekilde yüzey yapıdan eksiltildiği görülmüştür. Yazar, bu yolla gereksiz sözcük tekrarını önlemiş ve anlatıma yalınlık kazandırmıştır. Elde edilen bu bulgular Güven, Bal ve Halat (2014, s. 227)' in metinlerde gönderimler, bağıntı öğeleri, eksilteler aracılığıyla bağlaşıklığın sağlandığı tespitiyle de örtüşmektedir. Bu da metinlerin anlamsal ve mantıksal bütünlüğü benzer bir biçimde sağladığını göstermektedir.

Öyküde anlatıma zenginlik kazandırmak adına sıklıkla “yüz veren bir anne (deniz)”, “canavar su (dalga)”, “asıl yuva (ada)” şeklinde örneklenebilen değiştirimlere ve “...gülmeden...eğlenmeden...”, “heyecandan, üzüntüden, utançtan...” şeklinde yapılan koşutluklara yer verilmiştir. Yazar, bu şekilde aynı dilsel yapıların farklı sözcüklerle ifade edilmesi yoluna başvurmuş ve anlatımı zenginleştirmiş, farklı sözcük ve cümleler arasında ilişki kurarak öykünün bağlaşıklığını desteklemiştir. Yazar tarafından yine anlatıma akıcılık kazandırmak adına “...Veriver bir tane..., ...Kalkmış nerelerden gelmiş işte...” şeklinde yer yer devrik cümlelere başvurulduğu görülmüştür. Bu yolla öyküdeki devrik cümlelerin sonlarında yer alan “önce, kendilerine, bir kere, kendime, bir tane...” gibi sözcüklerin son sesleriyle bazı cümleler arasında ses uyumu yakalanmış, akıcı bir anlatım elde edilmiştir. Bununla birlikte öyküde çeşitli zaman çekimlerine yer verilerek de gerçek ve kurgusal dünya arasındaki fark ortaya konulmuştur.

Ayrıca öyküde sözcüksel bağlaşıklığa yönelik bazı kullanımlara da yer verilmiştir. “Balığa, balığı, balıkçı”, “adayı, adadan, adaya” şeklinde olmak üzere bazı sözcüklerin metin boyunca kısmi olarak yinelandığı görülmüştür. Böylece metnin bütünlüğü sağlanmıştır. Yine “balıkthane, ağ, pul, sandal, kayık, reis, misina, çapara, olta iğneciği, ırıp” gibi aynı kavram alanından bazı sözcüklere yer verilerek de bağlaşıklık ve bağdaşıklık sağlandığı görülmüştür. Sözcüklerin yinelenmesi ve eş dizimsel örüntülemeler sayesinde metnin bir konu etrafında şekillenmesi kolaylaşmıştır. Bu tespit Demir Atalay (2012: 1074)' ın hikâye metinlerinde eş dizimliliğe sıklıkla yer verildiği tespitiyle de örtüşmektedir. Bu da bağlaşıklık görünümünden yineleme ve eş dizimliliğin öykülerde sıklıkla kullanıldığını ve böylece öykü metinlerinin bir bütün olabildiğini göstermektedir.

Öyküde büyük yapıyı yansıtan bağdaşıklık da büyük oranda sağlandığı görülmüştür. Öykü, şehrin kötülüklerinden bunalan kahramanın huzurlu bir adaya yerleşme isteği ve ömrünün sonuna kadar orada yaşama arzusu üzerine şekillenmektedir. Bu bakımdan “*Haritada Bir Nokta*” başlığı ile öykünün işlevinin, içeriğinin, konusunun tutarlı olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte öykünün izleği, metnin tamamına hâkimdir. Yazar bu yolla öykünün anlamsal ve mantıksal açılarından tutarlılığını sağlamış, metnin ana yapısını belirgin bir biçimde ortaya koymuştur. Metnin türünü yansıtan üst yapı çözümlemelerinde ise öykü türüne ait biçimsel ve anlamsal ölçütlere dikkat edildiği belirlenmiştir. Metnin öyküye özgü özet, tanıtım, karmaşık olaylar dizisi, değerlendirme, çözüm ve sonuç gibi biçimsel özellikler göz önünde bulundurularak oluşturulduğu tespit edilmiştir. Bu tespitler de Aydın ve Torusdağ (2014)' ın çalışmalarının sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Metin dil bilimin ortaya koyduğu ilkeler, metnin bir bütün olarak değerlendirilmesine, açıklanmasına ve yorumlanmasına olanak sağlar (Aydın, 2012: 402). Sonuç olarak Sait Faik Abasıyanık'ın *Haritada Bir Nokta* adlı öyküsünün metinlerin biçimsel ve anlamsal bütünlüğünü ortaya koyan küçük yapı ve büyük yapının çeşitli unsurlarıyla bir bütün oluşturduğu, ayrıca öykü türüne ait

üst yapı ölçütlerini etkili bir biçimde karşılayarak öykünün anlamlandırılmasına ve yorumlanmasına olanak sağladığı söylenebilir.

KAYNAKÇA

- Abasıyanık, S. F. (2006). *Son kuşlar*. İstanbul: YKY.
- Akbayır, S. (2013). *Cümle ve metin bilgisi*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Aydın, M. (2007). *Dilbilim el kitabı*. İstanbul: 3F Yayınevi.
- Aydın, İ. (2012). İlköğretim 8. sınıf Türkçe ders kitabı'nın 'duygular' temasında yer alan okuma metinlerine metindilbilimsel bir yaklaşım. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 7/3, Summer 2012, p. 381-407, www.turkishstudies.net , DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.3377>, ANKARA-TURKEY.
- Aydın, İ. ve Torusdağ, G. (2014). Türkçe öğretimi çerçevesinde yazınsal bir metin çözümleme örneği olarak Refik Halit Karay'ın Bir Garip Hediye'si. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 3(4), 109- 134.
- Balyemez, S. (2010). Bağdaşıklık ve Dede Korkut Hikâyeleri'nde bağdaşıklık görünüşleri. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, Volume 5/4, Fall 2010, p. 133-173, www.turkishstudies.net , DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.1759>, ANKARA-TURKEY.
- Beaugrande, R. A. D. ve Dressler, W. U. (2002). *Introduction to textlinguistic*. London: Longman Group Company. (Digitall reformatted- 2002).
- Bölükbaş, F. (2010). Metindilbilimsel çözümleme: Muzaffer İzgü'nün Yedi Uyurlar öyküsü. *Folklor/ Edebiyat Dergisi*, 16(63), 99- 116.
- Büyükoztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., Demirel, F. (2016). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Demir Atalay, T. (2012). İlköğretim sekizinci sınıf Türkçe ders kitaplarındaki hikâye metinlerinde yer alan değer unsurlarının eşdizimsel örüntülemeler açısından görünüşleri. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic* Volume 7/2 Spring 2012, p.1063-1078 , www.turkishstudies.net , DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.3200>, ANKARA/TURKEY
- Dilidüzgün, Ş. (2017). *Metindilbilim ve Türkçe öğretimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Erkman-Akerson, F. (2008). *Türkçe örneklerle dile genel bir bakış*. İstanbul: Multilingual Yayıncılık.
- Günay, V. D. (2013a). *Metin bilgisi*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- Günay, V. D. (2013b). *Söylem çözümlemesi*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- Güven, A. Z., Halat, S. ve Bal, M. (2014). Ortaokul 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin metinsellik ölçütleri açısından incelenmesi. *International Journal of Language Academy*, 2 (3), 208-231.
- Halliday, M.A.K ve Hassan, R. (1985). *Cohesion in English*. New York: Longman Group.
- Hengirmen, M. (2009). *Dilbilgisi ve dilbilim terimleri sözlüğü*. Ankara: Engin Yayınevi.
- İnceoğlu, Y.G ve Çomak, N.A. (2016). *Metin çözümlemeleri*. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

- İşeri, K. (2011). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin metinsellik özellikleri, H. Ülper (Ed.). *Türkçe Ders Kitabı Çözümlemeleri*. (s. 91- 113). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Karaağaç, G. (2013). *Dil bilimi terimleri sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Kılıç, V. (2002). *Dilin işlevleri ve iletişim*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- Korkmaz, Z. (2009). *Türkiye Türkçesi grameri-şekil bilgisi*. Ankara: TDK Yayınları.
- Korkut, E. (2015). Metin dil bilim ve dil öğretimi. E. Korkut ve İ.Onursal Ayırır (Ed.). *Dil Bilimleri ve Dil Öğretimi*. (s. 159- 188). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kurt, M. (2012). Yuvaya dönememek: Sait Faik'in 'Haritada Bir Nokta' adlı hikâyesi üzerine bir deneme. Şerif Aktaş'a Armağan. (s. 263- 271). (http://www.academia.edu/6826362/Sait_Faikin_Haritada_Bir_Nokta_Hikâyesi_Üzerine_Bir_Çözümleme_Denemesi). (Erişim: 2 Aralık 2018).
- Lüle Mert, E. (2011). 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin metinsellik ölçütlerine uygunlukları. *Dil Dergisi*, 153, 7- 23.
- Oralış, M. ve Özil, Ş. (1992). Metindilbilimsel yaklaşımla yazınsal bir metni çözümleme denemesi. *Dilbilim Araştırmaları*, 37-51.
- Özkan, B. (2004). Metindilbilimi, metindilbilimsel bağdaşıklık ve Haldun Taner'in 'On İkiye Bir Var' adlı öyküsünde metindilbilimsel bağdaşıklık börunümleri. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 13(1), 167- 182.
- Parlak, H. (2010). Dil bilgisi. M. Durmuş (Ed.). *Türk dili el kitabı*. (s. 163- 225). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (M.Bütün- S.B.Demir, Çev.). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Subaşı Uzun, L. (1995). *Orhon Yazıtlarının metindilbilimsel yapısı*. Ankara: Simurg Yayınları.
- Temizkan, M. ve Atasoy, A. (2014). Türkçe ders kitaplarında yer alan hikâye türündeki metinlerin üst yapı açısından değerlendirilmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 3(3), 210- 237.
- Toptaş, H. (2016). *Türkçe dersleri 2: sesbilgisi, cümle, anlatım, metin dilbilimi*. İstanbul: Papatya Yayıncılık Eğitim.
- Uğur, N. (2012). *Metinbilgisi ders notları*. Ankara. (<http://www.nizamettinugur.gen.tr/files/20130408054418.pdf>). (Erişim: 15 Kasım 2018).
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2016). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.